

Atsız'dan Adile Ayda'ya

mektuplar

1988
Ankara

Toluhan

TÜRKÇÜ BETİK

AtsıZ *'dan*

Adile Ayda *'ya*

1988
Ankara

İ Ç İ N D E K İ L E R

ÖNSÖZ	s. 5
Atsız'ın Hayatı	s. 11
Atsız ile nasıl tanıştım?	s. 16
Açıklama	s. 25
Nasıl saklanmış bir müsvedde	s. 29
MEKTUPLAR	s. 33
Atsız'ın eserleri	s. 111
Eserlerinin değerlendirilmesi	s. 113

Ö N S Ö Z

Sonsuzluğa göçmüş bir ünlü Büyük Türkçüden fanî dünyada kalan bir diğer Türkçüye gönderilmiş 33 edebî ve tarihî mektubun oluşturduğu elinizdeki “Vefa Demeti” kitaba ÖNSÖZ yazmak ağır vazîfesi bana verildi.

Değerli diplomat ve yazar Adile Ayda Hanımefendi’nin bu çok zor işi bana tevcih etmelerini, 1931’den 1975’e kadar, 45 yıl bâzen ATSIZ YOLDAŞ imzasiyle, bâzen kendi imzamlarında yürüdüğüm Türkçü ustam Atsız’a olan büyük mânevî borcumun küçük bir taksitini ödemek fırsatı sayarak, memnulukla kabul ettim.

Fânî dünyaya kara kışın fırtınalı günlerinde gelmiş ve gitmiş (12 Ocak 1905 - 11 Aralık 1975) Hüseyin Nihâl ATSIZ’ın, şerefli târihimiz kadar yaşlı olan Türk Nasyonalizminin şanlı geçmişinde seçkin, müstesna yeri vardır : 25 Ekim 1924’de Ziyâ Gökalp’in ölümünden ve 10 Nisan 1931’de Türk Ocakları ile TÜRK YURDU’nun kapanmalarından sonra, Türkçülüğün bayraktarı ATSIZ olmuştur.

Türkocağı ile Türk Yurdu ve Ziyâ Gökâlp tarafından yakılan Türkçülük meş'alesini söndürmeyen Atsız, Türk Milliyetçiliğinin devletleştirilmesine de karşı gelmiştir. Türkocağı'nın kapatılmasından tam bir buçuk ay sonra, 15 Mayıs 1931'de çıkarmağa başladığı ATSIZ MECMUA ve onu ömrünün son gününe kadar izleyen ORHUN, ORKUN ve ÖTÜKEN dergilerindeki ateşli makale ve şiirleri ile târihî ve edebî romanlarında, Türk târihi, Türk edebiyâtı târihi üzerindeki ilmî araştırmalarında hep Türk'ün şanlı geçmişinden akıp gelen milliyetçiliği savunmuş ve Türkçülüğü Türk nesillerine, ebedî bir mefkûre olarak kazandırmış, mal etmiştir.

Kısa ve öz adıyla TÜRKCÜLÜK diye anılan Türk Milliyetçiliği'nin târihteki kökü, Orta Asya'dan, Tanrı Dağları'ndan dünyâya yayılmış atalarımıza kadar, gerilere, derinlere gider.

Türkçülüğün başlangıcı, bir süre târihten silinmiş Türk Devleti'nin 639'da 40 yiğitten oluşan gizli ayaklanma kuruluşu ile Çin sarayını basarak yeniden kuruluşuna yol açan (ATSIZ'in kaleminden tanıdığımız) Cihan Târihi'nin en büyük kahramanı KÜRŞAD'lara, yarım yüzyıllık Çin uyrukluğundan sonra 17 kahramanla ilk Türk Kurtuluş Savaşı'na atılan İlteriş Kutluğ Kağan (682-693)'a ve O'nu izleyen Kapağan Kağan (693-716)'a, Böğü Kağan (716) ve Bilge Kağan (716-734)'lara, en eski Türk târihçisi Bilge Tonyukuk'lara kadar gerilere gider denilirse, bu bir abartma değildir, gerçeğin belirtilmesidir.

Zıd şeylerden yoğrulmuş bir milletler halitası sayıldığımız Yüce Osmanlı Devleti döneminde, târihimizin Orta Asya'dan başladığı gerçeğini, en eski atalarımızın Hunlar olduğunu ve Oğuz Han'ın METE olması gerektiğini Târih-i Âlem'inde ilk kez yazan Büyük Türkçü Müşir Süleyman Paşa'dan Ziyâ Gökâlp'e ulaşan Türkçülük bayrağını, 1931'den 1975'e kadar tam 45 yıl, mefkûre ve mücâdele kahramanı ATSIZ dalgalandırmıştır. Yetiştirdiği Türkçü ilim, fikir ve mücâdele nesillerine Türkçülük için : Bir bölünmez bütün teşkil eden yekpâre târih, yekpâre vatan, yekpâre millet, yekpâre devlet,

yekpâre kültür ve medeniyet fikrini ATSIZ aşlamış, ATSIZ kazandırmıştır.

ATSIZ'ın en büyük düsturlarından biri şudur : TÛRK MİLLETİ BİR BÖLÜNMEZ BÛTÛNDÛR.

Türk töresine sonsuz bağlılığı ile ünlü ATSIZ, Ziyâ Gökâlp'in şu beyitini dergilerinde sık sık tekrarlamış, başlık yapmıştır :

Bütün Türkler bir ordu, katılmayan kaçaktır.
Yasamızda yazılı harbdan kaçan alçaktır.

Dünyâdaki Türk vatanının, târihdeki Türk milletinin bölünmezliklerine inanmış ATSIZ, 70 yıllık ömrünü, mahkemelerle hapishâneler arasında, Türk vatan ve milletini bölmek isteyenlere karşı mücâdele ile, bir "Millî Çile Destanı" olarak geçirmiştir.

Bütün varlığını Türkçülük mefkûresine adanmış, Türklük için yaşamış, Türklük için çile çekmiş, Türkçülük uğrunda savaşmış ve can vermiş ATSIZ'ın şeref dolu hayâtı, gerçek bir GAZA DESTANI'dır.

Yüzyılımızın ünlü Türk bilginlerinden Selcenoğlu İbnül' Emin Mahmud Kemâl İnal. ATSIZ'ı : "Atlıyı atından indirecek derecede şiddetli yazılar yazan" bir yazar olarak tanıtmaktadır.

Büyük hiciv ustası Şâir Eşref, bana göre, şu nefis mısraını sanki ömrü belâlarla dolu çilekeş ATSIZ'ı târif için yazmıştır :

Herkese gitmez belâ, erbâb-ı istihkak arar.

Üstad İbnül'Emin'in "Son Asır Türk şâirleri,"ndeki "Nİ-HÂL"(1), Sa'deddin Nüzhet Ergun'un "Türk Şairleri"ndeki

(1) İbnül'Emin Mahmud Kemâl İnal : "Son Asır Türk Şâirleri", İstanbul 1930, ss. 1235-37.

“ATSIZ”⁽²⁾ ve bizim “Türk Ansiklopedisi”ndeki “HÜSEYİN NİHÂL ATSIZ”⁽³⁾ maddelerimiz, kuşkusuz, büyük Türkçü ATSIZ’ın bir GAZA DESTANI olan örnek hayâtından çok az bilgiler veren klâsik, gelişi güzel biyografi örnekleridir.

Vefâlı öğrencileri Altan Deliorman’ın “Tanıdığım Atsız” adlı hâtıraları ile, Dr. Osman Fikri Sertkaya’nın, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları - Türk Büyükleri Dizisi’nde yer alan “ATSIZ’ın Hayâtı ve Eserleri” araştırması ise, yaşayış ve felsefesiyle bugünkü ve yarınki Türk nesillerine örnek olacak büyük Türkçü ATSIZ’ın “Gaza Destanı”ndan sınırlı bölümler, şerefli sahneler sergilemekdedirler.

“Ruh Adam” yazarının rûhunu en başarılı bir kuyumcu ustalığıyla “Böyle idiler yaşarken”⁽⁴⁾ adlı çok değerli eserinde en iyi tanıtan aziz dostum muhterem Adile Ayda Hanımefendi’nin bugün “Atsızseverler”e ve Türk gençlerine armağan ettiği, kazandırdığı bu “Vefâ Demeti” mektublar ise, ihtişâma tevazu ile erişmenin sırrını açıklamakda ve Usta’nın Çırac’larına mesajını, millî öğüdlerini sunmaktadır. Bu mektublar, ATSIZ’ın gerçek kimliğini bizzat kendi kalemile tablolandırmaktadır.

12 Mayıs 1964’den 27 Kasım 1975’e, ölümünden tam iki hafta öncesine kadarki ömrünün son 12 yıllık bölümünü yaşatan bu satırlarında uzakları, gerçekleri gören ve gösteren ATSIZ, duygu, düşünce ve değerlendirmesiyle bir ebediyet âbidesi hâlinde dipdiridir.

Bunlardan, gelişi güzel şöylece birkaç satırını hep birlikte okuyarak, ATSIZ’ı daha yakından, daha iyi ve daha tam tanıyalım :

“17 Mart 1974 : Bugünkü iktidarı nasıl bulduğum hakkındaki sorunuza da cevap vereyim : Hem gülünç, hem tehli-

(2) Sa’deddin Nüzhet Ergun : “Türk Şairleri”, İstanbul 1936-1945, ss. 562-65.

(3) Fethî Tevetoğlu : “Türk Ansiklopedisi”, Ankara 1971, Cild XIX, ss. 421-22.

(4) Adile Ayda : “Böyle idiler yaşarken”, Ankara 1984, ss. 213-229.

keli. Bunlar hiçbir şey yapamayacaklar ve belki de yeni bir askerî müdahaleye sebep olacaklar. Muhalefet lideri denen köylü ise, aşırı solla yobazlığın elele vererek iktidara geçmesinin tek mes'ulüdür. Başbakanlıktan vazgeçse idi, yine kendi partisi iktidarda olacak; solun, anarşizmin beliren kıpırdamaları gözükmeyecek, vatan hainleri cezadan kurtulamıyacaktı”.

“20 Şubat 1975 : Dediğiniz doğru : Artık elimde ne varsa onları doğru, yanlış bastırmalıyım. Mükrimin Halil'in Madrid Kütüphanesi'nde görülecek bir tek kitap yüzünden Selçuklu Târihini yazmayışı gibi, ben de Türkçü bakışla Türk Târihi'ni bitirmeden bitmemeliyim. Kaldı ki, benimki ilmî iddiası olmayan, sırf gençlik ve millet için yazılacak olan, fakat yeni bir görüş getiren târih olacak. Yeni evimin bir dolabından nusveddeleri bulup çıkardım. 1942'de başlamış ve üç defa yazmışım. Biri mufasssal, biri orta, biri muhtasar. Şimdi mufasssalını ele alarak düzeltmeğe başladım. Bakalım ne olur.”

“26 Haziran 1975 : Milletın ve memleketin hâlini görüp bezginliğe kapılmakta haklısınız. Ahlâkın sukutu, hayvanî bir kazanç hırsı, partilerin birbirini yemeleri, dış dünyanın bize karşı takındığı tavır ortaya korkunç bir manzara koyuyor. Fakat buna rağmen ümitler kaybolmuş değildir. Târihimizde bundan daha müthiş devreleri atlatmış bir millet olarak vartadan kurtulma yollarını bilmekte tecrübemiz var.”

“2 Ekim 1975 : Amerika'ya muhtacız. Fakat ona asla güvenilemez. Vaktiyle Çan-Kay-şek'i bıraktığı, dün Viyetnam'ı bıraktığı gibi, Türkiye'yi de bir anda fedâ etmesi işten değildir.

... TÜRKİYE İÇİN TEK ÇARE, ZAMAN KAZANARAK RUSYA İLE TEK BAŞINA SAVAŞACAK HALE GELMEKTİR”.

Bu mektubların tamamını okuyanlar, onların ayrı ayrı her satır, her cümle ve her kelimesinde ATSIZ'ın sonsuza uzanan alçak gönüllü varlığından cevherler saklı olduğunu görecekler, bulacaklardır.

Bu mücevher kolleksiyonu, özel mektublarını bir cömerd Topkapı Müzecisi gibi, gözlerimiz önüne serip, o örnek satırlardaki hakikat iksîrini bizimle paylaşarak, gönüllerimize serpiştiren Adile Ayda Hanımefendi'ye biz "Atsızseverler" sonsuz minnet ve şükran borçluyuz.

Çankaya : 29 Mayıs 1988

Dr. Fethî Tevetoğlu

ATSIZ'IN HAYATI

Hüseyin Nihâl Atsız 12 Ocak 1905 de İstanbul'da doğmuştur. Babası Gümüşhane'nin Dorul kazasının Midi köyünün Çiftçioğulları ailesinden, Deniz Makina Yüzbaşı Hüseyin Efendinin oğlu Deniz Binbaşı Mehmet Nail Beydir. Annesi Trabzonlu Kadioğulları ailesinden, Deniz Yarbayı Osman Beyin kızı Fatma Zehra Hanımdır.

Atsız ilk ve orta öğrenimi yıllarında pek çok okul değiştirmiş, önce Fransız sonra Alman okulunda, babasının görevinden dolayı Süveyş'teki bir Fransız okulunda, Kasımpaşa'daki Cezayirli Gazi Hasan Paşa okulunda, Haydarpaşa'daki Osmanlı İttihat okulunda, Kadıköy Sultanisinde ve İstanbul Sultanisinde okumuştur. 1922 de, İstanbul Sultanisinin onuncu sınıfında iken, imtihanla, Askerî Tıbbiye'ye kabul edilmiştir.

O yıllarda Askerî Tıbbiyede Komünistlik ve azınlık ırkçılığı gibi fikirleri savunanlarla milliyetçi öğrenciler arasında sık sık tartışmalar olurdu. Bu tartışmalar çok defa yum

ruk kavgaları halinde devam ederdi. Atsız milliyetçi cephenin ön safında yer alanlardandı.

Tıbbiyedeki bu ideolojik kavgaların en mühimlerinden biri Ziya Gökalp'in cenaze töreninin yapıldığı günün akşamı olmuştur. Bu olay Atsız'ın, üçüncü sınıf öğrencisi iken, Askerî Tıbbiyeden kovulmasına yol açmıştır. Bunun üzerine, Atsız bir müddet Kabataş lisesinde yardımcı öğretmen ve "Mahmut Şevket Paşa" vapurunda kâtip olarak çalışmıştır.

Artık doktor olmaktan ümidini kesen genç Hüseyin Nihâl'in zihni hep Türk ve Türklükle ilgili şeylerle meşgul olmaktadır. 1926 da, yani 21 yaşında, ciddî ve ilmî bir dergi olan "Türkiyat" mecmuasında "Anadolu'da Türklere ait yer isimleri" diye bir yazı yayınlar. Yazı Profesör Fuat Köprülü'nün dikkatini çeker. Bu değerli yazının yazarını aratıp buldurur, yanına çağırır ve hikâyesini öğrenir. Zeki yüzlü genç adamda cevher görünce, öğrencisi olmasını, Edebiyat Fakültesine devam etmesini tavsiye eder.

Atsız, askerî hizmetini tamamladıktan sonra, 1927 de Yüksek Muallim Mektebine kaydolar ve Edebiyat Fakültesine devamı başlar. Üç yıl sonra, 1930 da, Fakültenen mezun olarak, Fuat Köprülü'nün asistanı olur. 1931 de "Atsız Mecmua" diye bir dergi çıkarmağa başlar.

O yıllarda, İstanbul Edebiyat Fakültesi hocaları arasında Başkurt Türklerinden Zeki Velidi Togan diye biri vardır. Atsız, Türklüğün asıl vatani, Türklerin ilk yurdu olan yerlerde doğup büyümüş, oralarda yetişmiş olan bu hocaya taparcasına hayran olur.

1932 yılında toplanan İlk Türk Tarihi Kurultayında, Atatürk etrafındaki Tarih incelemelerinde katkısı olan Dr. Reşit Galip ile Zeki Veldi Togan arasında ilmî nitelikte bir tartışma olur. O yıllarda, heyecan ve duygularına çabuk yenilen, ateşli ve aceleci bir genç olan Atsız, işin aslını faslını araştırmadan, bir kaç arkadaşının imzasını da sağlayarak, Kurultaya "Zeki Velidi'nin talebeleri olmakla iftihar ederiz" diye telgraf çeker.

Çok geçmeden Reşit Galip Millî Eğitim Bakanı olur. O dönem Yüksek Okulların, Fakültelerin Bakanlığın sıkı idaresine bağlı olduğu bir dönemdir. Soruşturma neticesinde telgraf işinde Hüseyin Nihâl'in elebaşı olduğunu öğrenen ve biraz da kinci olan Reşit Galip onu asistanlıktan attırıp Malatya Orta Okuluna tayin eder. Bir müddet sonra da, insafa gelip, onu bir liseye, Edirne lisesine nakleder. Atsız Edirne'de, bir yandan sevilen bir hoca olarak görevini yaparken, bir yandan da, 1933 den itibaren, "Orhun" adlı türkçü dergiyi çıkarmağa başlar. Bu dergi başına belâ getirir. Bir yazısında, lise-lerde okutulan Tarih kitaplarını eleştirdiği için, Bakanlık emrine alınır. Az sonra, kendisini yine bir Ortaokul, Deniz Gedikli Ortaokulu öğretmeni olarak bulur. Öyle anlaşıyor ki, Atsız'ın kaderi çok çeşitli okullarda okumak gibi, çok çeşitli okullarda okutmaktı.

Bu arada resmî olmayan, özel okullarda da hocalık yapmıştır: 1934 ile 1938 arasında Yüce Ülkü liselesinde, 1939 ile 1944 arasında da Boğaziçi lisesinde. Bir yandan da, Edirne'de iken çıkarmağa başladığı "Orhun" dergisini devam ettirmeği, Türkçülük adına, vazife bilir.

Çünkü İkinci Dünya Savaşı sonuna doğru, Hitler'in işleri ters gitmeğe başlayınca, memlekette Komünistler azmış, sanat çevrelerinde, okullarda, Üniversitelerde hâkim olmağa başlamışlardı.

Atsız bu durum karşısında, yüksek makamları uyarmak maksadı ile, Orhun'un Mart 1944 sayısında, Başbakan Saracoğlu'na hitap eden bir açık mektup yayınlar. Derginin daha sonraki sayısında da, memleketin Eğitim Kuruluşlarında yüksek mevkiler işgal eden Komünist ve Komünizanları, bir bir isimleri ile ihbar ederek ve zararlı faaliyetlerini belgelerle isbatlayarak, Millî Eğitim Bakanı Hasan Âli Yücel'i istifaya çağırır.

Atsız, yazısının Sabahattin Ali ile ilgili satırlarında, "vatan haini" gibi ağır bir deyim kullandığı için, ötekiler Sabahattin Ali'yi dava açmağa teşvik ederler.

Atsız'ın Orhun'daki ifşaatı neticesinde, milliyetçiler arasında heyecan baş göstermişti. Bu sebeple, Sabahattin Ali-Atsız davası daha başlangıçta K m nistlik-Milliyetçilik davası niteliğini kazanmış, milliyetçi gençliği ayağa kaldırmıştı.

Atsız, dava sebebiyle, Ankara'ya gitmeğe mecbur olunca, kendisini Ankara'da, istasyonda, milliyetçi gençler karşı-lar. Davanın ikinci günü, yani 3 Mayıs 1944 de, daha da ka-labalık bir gençlik Atsız'ın lehinde, Sabahattin Ali'nin aley-hinde büyük bir gösteri tertipler.

Millî Şei'in şahsî eğilimleri ve zamanın politik şartları sebebiyle, H k met 3 Mayıs gösterisini bir ayaklanma şek-linde kabul etmeği münasip görür. 1944 yılının 19 Mayıs t -reninde, İsmet Paşa bir Türk Devleti Başkanı için utanılacak bir konuşma yaparak, Milliyetçileri resmen suçlamaktan  e-kinmez. Ankara'da ve yurdun çeşitli bölgelerinde tutuklama-lar başlar. Daha sonra, bazıları salıverilir ise de, Atsız dahil,  niversite Profesörü, doktor,  ğretmen, subay ve öğrenciler-den oluşan 23 sanık önce çeşitli işkencelere uğratıldıktan son-ra, 7 Eylül 1944 günü Turancılık suçundan yargılanmağa baş-larlar. Bir buçuk yıl tutuklu kalan Hüseyin Nihâl Atsız, 23 Ekim 1945 de Askerî Yargıtay kararı ile tahliye edilir.

Uzun zaman işsiz kalan Atsız'a, bazı dostlarının girişimi ile, 1949 da, Süleymaniye Kütüphanesinde bir tasnif memur-luğu vazifesi verilmiştir. Bu arada, 1950 ile 1952 arasında Haydarpaşa lisesinde edebiyat  ğretmenliği de yapan ve son-ra, tekrar Süleymaniye Kütüphanesine dönen Atsız 1969 da, kendi isteği ile emekliye ayrılmıştır.

Atsız emekliliğe ayrılmakla, devlet ve h k met baskısın-dan kurtulmuştur amma, çıkardığı dergiler yüzünden tutuk-lanmaktan, yargılanmaktan kurtulamamıştır.

Atsız 1960 dan sonra "Orkun" diye bir dergi çıkarmağa başlamış, fakat devam ettirememiştir. 1964 de çıkardığı " t -ken" ise, uzun yıllar yayınlanmıştır.

Atsız Türk' n şerefi, çıkarı, geleceği söz konusu olduğu zaman, neticesini düşünmeden, kavgaya atılan adamdı.  o-

cukken yumruğu ile dövüştü, daha sonra kalemi ile... 1944 de Komünizm tehlikesini haber veriyordu. 1967 de, on yıl sonra azgın bir şekil alacak olan Kürtçülük üzerine dikkati çekiyordu. “Ötüken”in üç sayısı boyunca bu tehlikeyi anlatmıştır. Gaflet içinde olan Devletimiz ve Adliyemiz bunu “bölücülük” saydı. Uzun yargılanmalardan sonra, 1973 de, altmış sekiz yaşında ve kalbinden hasta olan Atsız hapse girdi. Hayatının son yıllarını, Türklük için, hapiste geçirmeğe razı ve kararlı olan Atsız’ı, bazı dostlarının araya girmesi ile, o zamanın Cumhurbaşkanı Fahri Korutürk, kanunun kendisine verdiği bir hakkı kullanarak, affetti (1974).

Fakat bir yıl sonra, Büyük Türkçü hayata veda etti.

(Türk Ansiklopedisinden ve “Yeni Düşünce” gazetesinin 3 Mayıs 1985 tarihli sayısından özet)

Atsız ile nasıl tanıştım ?

Pek çok kimse gibi ben de, Nihal Atsız adını ilk defa 1944 yılının Mayıs ayında duydum. Ancak o yılın o ayında ben hem meslekî hayatım, hem özel hayatım bakımından çok meşgul bir insandım. Gazetelerin ancak manşetlerine göz atabiliyordum. Bu manşetlerde o sırada sık sık Sabahattin Ali ile Nihal Atsız adları geçiyordu. Bu iki insan arasındaki gürültülü davanın ayrıntılarını ve bu dava sonucunda geçen olayları bugün bile doğru dürüst bilmiyorum. Bununla beraber, o zaman bilmediğim, fakat sonradan öğrendiğim bir şey vardır: O da Nihal Atsız'ın 1944 yılının başında, zamanın Başbakanı Şükrü Saraçoğlu'na hitaben iki açık mektup yayınlarak, memleketi sarmağa başlayan Komünizm tehlikesine karşı kendisini uyarmış, devlet bünyesi içinde barınan ve gizlenen komünistlerin adlarını açıklamış olduğudur.

O yıl 19 Mayıs töreni için davetiye almıştım. Gittim. Tribündeki yerim Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'ye oldukça yakındı. Kendisini görebildiğim gibi, sesini de çok iyi duyabiliyordum. Konuşmasının yarısına geldiği zaman, içimi dehşet

kapladı. Bir Türk Devleti'nin Başkanı bu sözleri nasıl söyleyebiliyordu? Bunların Sabahattin Ali - Nihal Atsız davası ile ilgili olabileceği aklıma bile gelmedi. Fakat başka bir şey aklıma geldi: Bu konuşmanın İnönü'nün hayatında ebediyen silinmeyecek bir leke olarak kalacağı...

... Derken Turancılık davası diye bir dava başladı. Ben bunun ayrıntıları ile de pek ilgilenemiyordum. Çünkü bir kaç ay önce anne olmuştum.

1953 de, Fethin 500 üncü yıldönümü münasebetiyle yapılan yarım yamalak törenlerden sonra, Haziran başında, İstanbul'daki Fatih sergisini gezmeğe gittim. Ben salona girip iki üç adım atmıştım ki, biri karşıma çıktı ve:

— Siz Adile Ayda değil misiniz? diye sordu.

— Evet efendim.

— Ben Nihal Atsız'ım. Bu sergiyi tertip edenlerden...

— Tanıştığımıza memnun oldum.

— Edebî tenkitlerinizi alâka ile okuyorum. Sizinle tanışmağı arzu ediyordum.

— Teşekkür ederim. Ben de sizi ismen tanıyorum.

— Teşekkür ederim... Size mani olmayım.

Ve çekildi gitti.

Demek bu idi Atsız dedikleri... Hiç de hapiste yatmış, işkenceler çekmiş birine benzemiyordu. Tam sağlıklı görünen, güleryüzlü, sempatik bir adamdı. Yüz çizgileri çok düzgündü ve çok medenî bir görünüşü vardı. Her şeyden evvel alnının genişliği göze çarpıyordu.

Bir kaç zaman sonra "Bozkurtlar diriliyor" romanını imzalı olarak gönderdi. Dirilmek için ölmek lâzımdı. Yani, bunun daha önce yayınlanmış bir başka romanın devamı olması gerekiyordu. Nitekim bir yerde "Bozkurtların Ölümü" diye bir kitaptan söz edildiğini hatırlar gibi idim... "Önce

onu satın alıp okurum, sonra bunu..." diye karar verip kitabı bir tarafa koydum. "Bözkurtların Ölümü"nü aramağa ve almağa bir türlü fırsat ve zaman bulamadım. Öylece Atsız'ın imzalı romanı yıllarca okunmadan bir köşede durdu.

Benim Atsız'ı keşfetmem 1964 yılında oldu. Maddî kişiliğini tanımam ile fikrî kişiliğini tanımam arasında onbir yıl geçmişti.

...

1964 ün ilkbaharında Dışişleri Kültür İşleri Genel Müdür Yardımcısı sıfatiyle, Türkiye'yi temsilen, Avrupa Konseyi C.C.C. (Conseil de Coopération Culturelle) toplantısına gidecektim. Uçağa Ankara'dan değil, İstanbul'dan binmeğe karar verdim. Cuma akşamı trene binip, Cumartesi sabahı İstanbul'daki evimde dinlendim. Öğleden sonra da bir iki yere ve bu arada Sahaflara uğradım. Sahaflarda "Türk Ülküsü" diye bir kitap dikkatimi çekti. Yazarı: Nihal Atsız. Aldım ve eve gelince kitabı Strasburg'a gidecek bavulumun içine attım. Ve işte böylece Atsız'la memleketten kilometrelerce uzakta, Strasburg'da, gerçek anlamda tanıştım.

Diplomatik toplantılar genellikle üç gün, en çok beş gün sürer ve hemen her gün bir ziyafet olur. Ben toplantılardan ve hizmetin devamı olan ziyafetlerden kurtulup otele dönünce, her gün "Türk Ülküsü"ne sarılıyordum. Okudukça içim takdir, hayranlık ve sevinçle doluyordu.

Neden? Çünkü Atsız'da istediğim, özlediğim çeşit milliyetçilikle karşı karşıya idim. Tarihte toprak fethetmesini ve milletleri hâkimiyet altına almasını bilmiş, fakat bu milletlere Türklük aşılmasını başaramamış ve bugün de başaramayan milletimizin bu zaafı yüzünden Osmanlı İmparatorluğu devrindeki toplumun bir benzerini ve minyatürünü Dışişlerinde bulmuştum. Türkiye'yi başka milletlere karşı temsil eden Dışişleri görevlileri arasında, o dönemde, kendilerini Türkten başka etnik gruplara mensup hissedenler çoktu. Bunlar en zıt gruplardan bile olsalar, aralarında Türklere karşı çok iyi

anlaşıyorlardı. Bu sayede kuvvetli bir klik, bir “cunta” teşkil etmekte idiler. Bu Bakanlıkta Anadolu Türkleri gibi, Makedonya’dan, Bulgaristan’dan gelmiş halis Türkler de öksüz idiler.

İşte bu sebeple, Atsız’ın “Türk Ülküsü”nü, susamış bir insanın serin bir çeşmeden su içmesi gibi, kana kana okudum.

... Strasburg’dan Ankara’ya direkt uçak bulunmadığı için, gidişte de, dönüşte de Paris’ten geçilir. Dönüşte, uçak bekleyerek Paris’te kaldığım gün, öğleden sonra Kartiye Laten’e uğradım. Bir az dolaştıktan sonra, Luxembourg bahçesinin karşısındaki Le Mahieu kahvesinin terasında yer bulup oturdum. Güzel bir ilkbahar akşamı idi. Karşımdaki bahçenin ağaçları arasında kıpkırmızı bir güneş ağır ağır batıyordu. Gazete okumağı denedim. Fakat kafam Atsız’ın kitabı ile o kadar dolu idi ki, başka şey kabul etmiyordu. Köşeyi dönünce bir kırtasiye dükkanı bulunduğunu biliyordum. Garsona haber verip kalktım, gidip kağıt zarf aldım ve önümdeki güzel tabiat manzarası karşısında, Atsız’ın kitabına ve kendisine hayranlığımı kağıda döktüm. Yani güzel bir mektup yazdım. Mektubum içten gelen cümlelerle dolu idi. “Siz, yüzyıllar geçtikten sonra bile, ilham kaynağı olacak bir millî şuur âbidesisiniz” diyordum.

Ankara’ya döndükten on gün kadar sonra cevabı geldi. Tarih: 12 Mayıs 1964. Şöyle başlıyor.

“Çok teveccühkâr mektubunuzu büyük bir haz ve mahcubiyetle okudum...”

Ve benim yazdıklarına karşılık iltifatlar...

Böylece onbir yıl sürecektir olan bir fikrî dostluk başladı aramızda. Yani, mektuplarla fikir alış veriş.

Ben bu arada Atsız’ın öteki eserleri ile ilgilenmeğe başlamış, hemen hepsini arayıp bulmuş, merakla okumuştum.

Benim ilk mektubumdan sonra, Atsız bana, varlığından bile haberdar olmadığım “Ötüken” dergisini yollamağa başlamıştı. Ben, 1967 de, İtalya’ya gittikten sonra da, oraya yol-

lamağa devam etti. Her sayıda, başkalarının yazılarını okumasam bile, onunkileri okumak için ne yapıp yapıp vakit bulurdum. Belirli basının bir umacı gibi göstermeğe çalıştığı bu yazar, derginin Şubat 1970 sayısında Türklüğü, Türk olmağı şöyle tarif ediyordu :

“Türkler... Türk soyundan gelenlerle Türk soyundan gelmişler kadar Türkleşip, kendini o soya bağlayan ve beyinde yabancı ırk düşüncesi bulunmayan fertlerin topluluğu'dur.”

Bir de utanmadan ona ırkçı, kafatasçı diyorlardı.

...

... 1968 ilkbaharında Roma'dan İstanbul'a izinli olarak gelmişim. Ötüken'i okuya okuya zihnimde sorular, konular biriktiği için, bir gün aklıma esti, Süleymaniye Kütüphanesine gittim. Atsız'ın çalıştığı yeri gösterdiler. Şuraya buraya konmuş tozlu kitaplarla dolu geniş bir salonun bir köşesinde karşılıklı iki masa duruyor ve birinde Atsız oturuyordu. Atsız beni selâmlayıp elimi sıktıktan sonra, yardımcısı olduğu anlaşılan arkadaşını tanıttı. Benim çekingen halimi görünce de, şu sözleri ekledi:

— Arkadaşım milliyetçidir.

Ve böylece görüşmemiz pek benim tahayyül ettiğim gibi olmadı, üçlü bir görüşme oldu. O gün aşağı yukarı her şeyden konuştuk : Hükûmetten, dış politikadan, öğrenci hareketlerinden... Öğrenci hareketleri konusunda Atsız'ın o günkü kehanetlerini sonraları hatırlayıp hep şaşmışımdır.

Derken, kendisinin Haydarpaşa Lisesinden atılışını, Milliyetçiler Derneğinin kapatılışını anlattı. Ben de, babamdan söz etmeden duramadığım için, Milliyetçiler Derneğinin kapatılışının babam üzerindeki etkilerini anlattım. Benim bu sözlerim üzerine Atsız'ın gösterdiği tepki, daha doğrusu hiç tepki göstermiyişi ve susarak, bir kabahatli gibi, önüne bakması beni şaşırttı.

Nereden bilecektim ki, karşımdaki beğendiğim insan vaktiyle, 29 yaşında iken, ateşli mizacı, ihtiyatsızlığı ve yersiz

itimadı ile, Birinci Tarih Kongresinde uğradığı yenilgiyi hazmedemeyen bir tarih profesörünün kışkırtmalarına uyarak babam hakkında yayınladığı yanlış ve yakışsız yazılardan dolayı, şimdi pişmanlık denizine dalmış bulunuyordu.

Atsız'daki durgunluk, yardımcısının da dikkatini çekti ve göz göze geldik. Bunun üzerine ben, olsa olsa istemeyerek pot kırmışım diye ağız kalabalığı yapmağa başladım. Hatırladığıma göre, İtalya'da komünizmin gelişmesinde Papa'nın dolaylı rolünü ve Mafianın politik etkisini anlattım. Atsız yavaş yavaş açıldı. Bir saat süren ziyaretim sonunda, bir ruh ve gönül birliği içinde ayrıldık.

...

1971'de, Roma'daki görevim sona ermiş olarak memlekete döndükten sonra, 1972 ilkbaharında yıllık iznimi İstanbul'da, Acıbademde geçirdim. Kadıköyünün iskele önündeki meydana Acıbadem dolmuşları ile Maltepe dolmuşları aynı sırada bulunuyordu. Otomobil değil de, minibüs şeklinde olan Maltepe dolmuşlarının önünden geçtikçe içimden: "Demek Atsız bunlarla gidip geliyor" diye düşünüyordum. Atsız'ın evinin her zaman ziyaretçi ile dolup taştağını duymuştum. Boş ve programsız olduğum bir gün, Maltepe dolmuşunun önünden geçerken "Haydi, ben de ziyaretinde bulunayım" diye, anı bir kararla, münibüse atladım. Bütün ömrüm boyunca erkekler arasında erkekler gibi çalışmış bir insan olmasa idim, bu anı kararım acaip ve yersiz görülebilirdi. Fakat kafaca anlaştığım bir başka insanı ziyaret etmek, altmışına yaklaşan benim için en tabii bir şeydi.

Maltepe'ye varınca, Feyzullah Caddesini sora sora buldum. Caddenin 9 numaralı evi iki katlı, köhne, kararmış, ahşap bir evdi. Zile bastım. Kapıyı Atsız açtı ve beni görünce o kadar şaşırdı ki, yüzüme bakakaldı. "Buyurun" bile demiyordu.

— Sizi rahatsız etmezsem, biraz ziyaretinizde bulunmak istiyorum, dedim.

— Buyurun, buyurun, kusura bakmayın, diye bu defa memnun bir yüzle beni içeri aldı.

Ve yarım saat oradan oraya koştu durdu. Evvelâ çok karışık olan odayı toplar gibi yaptı, ama bir bakıma büsbütün karıştırdı. Sonra yukarı kata çıktı, üstünü değiştirip geldi. Bir iki dakika yanımda oturduktan sonra, yine kalktı, bir perdenin arkasında beş on dakika kaybolup, mutfak olarak kullanıldığı anlaşılan köşede kahve pişirip getirdi. Aslında bu zemin kat eski ahşap binalara mahsus bir sofadan başka bir şey değildi. Tahta bölmelerle, perdelerle bir kaç kısma ayrılmıştı. Kahveyi ikram ederken, etrafa âciz halde bakıp:

— Kusura bakmayın, dedi.

Ben de:

— Asıl siz benim kusuruma bakmayın. Habersiz gelerek sizi rahatsız etmiş oldum, dedim.

Kapıyı açtığı zaman pejmürde kılıkta ve saç baş dağınık olan Büyük Türkçü, şimdi tertemiz giyinmiş halde idi ve saçları çok düzgün bir şekilde taranmıştı. Artık şaşkınlığı geçmiş gibi idi ve yüzünde memnuniyet ifadesi vardı. Benim durumumla ilgilendi. İtalya'dan ne zaman döndüğümü, Dışişlerinin hangi bölümünde görevlendirildiğimi sordu. Sonra, Türkiye ahvaline geçtik. 12 Mart, Nihat Erim, Ecevit... derken Ötüken'deki bazı yazılarından dolayı kendisi aleyhine açılmış kamu davasını anlatmağa başladı. Acı acı gülererek şöyle dedi :

— Beyaza beyaz, siyaha siyah dediğim için hapse gireceğim. Türkiye'yi bölmek isteyenler bölücü değil de, "bölmek istiyorlar" dediğim için ben bölücüyüm... Mantığa bakın.

Ve karamsar bir tonla devam etti :

— Zararı yok. Zaten hayattan bir şey beklemiyorum artık. Ölüm saati de çalmak üzere. Ha içeride ölmüşüz ha dışarıda...

— Niçin böyle söylüyorsunuz?

— Çünkü bu mücadeleli hayat sıhhat diye bir şey bırakmadı. Kalp istifasını vermek üzere... Zaten anam babam bu yaşlarda ölmüşler.

Benim teselli gayretiyle söylediğim sözler hoşuna gitti. Birden canlı bir sesle :

— Beni burada çok iptidaî şartlar içinde gördünüz. Fakat yakında medenî bir yere taşınacağım. Kaloriferli, konforlu bir daire... Ümid ediyorum ki, orada biraz rahata kavuşurum. Ben taşındıktan sonra orayı da görmenizi, oraya da şeref vermenizi çok isterim.

Müsaade rica edip kalkacağım zaman “Bir dakika” dedi ve gitti, günün diline çevirdiği Evliya Çelebi Seyahatnamesi ile “Arslan Yabgunun oğlunun adı” adlı monografisini getirdi. İşte bunlardan birinin üzerine yazılı ithafın altındaki tarihten anlıyorum ki, o gün 4 Mayıs 1972 imiş...

Bir, iki hafta sonra, İstanbul’daki adresime “Beni ziyaretiniz bir sürpriz ve bir bahtiyarlık oldu...” diye başlayan 1.6.1972 tarihli mektubunu aldım.

... Hüseyin Nihal Atsız bölücüye bölücü dediği için 1973 yılının sonunda tutuklandı. Bana hapishaneden yazdığı mektup 8 Ocak 1974 tarihlidir.

Bir müddet sonra Cumhurbaşkanı Fahri Korutürk Atsız’ı affetmek büyüklüğünü gösterdi. Atatürk tarafından verilen soyadında hem “Türk” hem “korumak” kelimeleri bulunan bu iyi kalpli ve iyi niyetli Devlet Başkanı, bazı demeçleri ile belki istemeyerek kırdığı milliyetçilerin böylece gönlünü aldı.

1974 yılının yazında, İstanbul’a gittiğimde, bir iki defa telefonlaştık. Yeni evine taşınmıştı. Bir konuşmamızda, eski davetini hatırlayarak: “Rahatsız edebilirmiyim?” dedim. Cevabı şöyle oldu :

— Biraz daha yerleşeyim de ondan sonra rica edeyim. Evi bu haliyle size göstermek istemiyorum.

Telefonlaşmalarımızdan birinde, Atsız'ın gençliğinde o kadar etkisi altında kalarak hatalar yaptığı profesörün Hâtıralarından söz açıldı. Dedi ki :

— O Hâtıraları okuduktan sonra büyük hayal kırıklığına uğradım. Meğer ilmî hayata başlamadan önce, politik hayatı sırasında, Türk birliği bakımından ne kadar zararlı faaliyetlerde bulunmuş!

Profesörü savunmak bana düştü. Dedim ki :

— Evet, Türk Birliği kavramına gerçi kırkıktan sonra kavuşmuştur. Genç yaşında kabilecilik, bölgecilik yapmıştır. Fakat bunları gençlik hatası diye kabul etmelisiniz. Bilgin olarak Türk Tarihine hizmetleri büyüktür. Benim elimde yetki olduğu sıralarda, milletlerarası Kongrelere tercihen hep onu gönderirdim. Bunu kızı bilir...

1975 yılında Atsız'la mektuplaşmamız daha hızlı bir tempo kazandı. Otuz şu kadar mektubundan onikisi 1975 yılına aittir.

Taşındığı Bostancıdaki ev Atsız'ın başına belâ olmuştu. Dertler, problemler arasında bunalırken, yalnız, yapıyaldı. Bir kaç yıl önce kendisini terkedip Almanya'ya yerleşen Hanımından boşanması o yıl içinde sonuçlanmıştı. Oğullarından da vefa ve bağlılık görmüyordu. Esasen biri babasınıninkine zıt ideolojilere sapmıştı, öteki ise Türk olmayan bir kızla evlenmek istediğini bildirerek babasını üzmemekte idi.

Bana son mektubunu yazdıktan on dört gün sonra, ben cevap yazmağa hazırlandığım sırada... Atsız artık yoktu.

(*Adile Ayda'nın "Böyle idiler yaşarken" adlı kitabından, s. 213*).

Açıklama

Bizde tanınmış kimselerin mektuplarını yayınlamak âdeti pek yaygın değildir. Halikarnas Balıkcısı ile Ahmet Hamdi Tanpınar'ınkiler dışında, böyle bir şey pek hatırlamıyorum.

Batıda ise, dünyayı terketmiş sanatçı ve yazarların ve politika adamlarının mektupları birer değerli belge sayılırlar. Çünkü tarihe ışık tuttukları gibi, o mektupları yazanların kişiliğini, bilinmeyen yanları ile, tanıtırlar.

1984 de çıkan "Böyle idiler yaşarken" adlı kitabımda, topu topu iki buçuk defa görüştüğüm, fakat onbir yıl mektuplaştığım Atsız'ın mektuplarından bazı satırlar zikrettiğimden beri, çok kimse mektupların tamamını yayınlamamı benden ısrarla istemiştir. Uzun zaman tereddüt ettikten sonra, bunu yapmağa karar verdim.

Bu kitapta yayınlanan mektuplar Atsız'dan almış olduğum mektupların hepsi değildir. Bazıları kaybolmuş olmasa idi, sayıları kırkı, belki eliyi bulurdu.

Benim 1964 ilkbaharında, Atsız'a Paris'ten yazdığım, eserlerine ve fikirlerine hayranlığımı belirten mektubumdan sonra başlayan yazışmanın önemli bir kısmı 1967 — 1971 yılları arasında olmuştur.

Maalesef 1967 sonunda Ankara'dan Roma'ya giderken ve 1971 de Roma'dan Ankara'ya dönerken, Bakanlıktaki ve Elçilikteki işimin yoğunluğu sebebiyle, yolculuğa hazırlanmağa, toplanmağa, bana başkaları yardım etti. Kendilerine teşekkür borçlu olduğum bu Hanımların bütün iyi niyetlerine rağmen, benim mektup zarflarını mikroplu sayarak atma âdetimin⁽¹⁾ ve bu yüzden şu veya bu kağıdın mektup mu başka şey mi olduğunun hemen anlaşılamamasının sebep olması ile, hayli önemli evrakımla birlikte, Atsız'ın bir kısım mektupları da atılmıştır.

İtalya'dan Ankara'ya döndükten sonra ise, yani 1971 den sonra, Atsız'dan aldığım mektupların çoğunu saklamışım.

Burada yayınlanan otuz şu kadar mektubun asıllarını Atsız'ın yakın dostu Dr. Fethî Tevetoğlu okudu ve onları hem millî bakımdan, hem Atsız'ın kişiliğini yansıtmaları bakımından önemli bularak, yayınlamamı tavsiye etti.

Bu mektupların asıllarını Türk Ocakları Ankara Şubesinin genç ve değerli Başkanı Orhan Kavuncu ile Atsız'ın başka bir yakın dostu olan avukat-yazar Galip Erdem de okudular. Galip Erdem: "Atsız'la konuşmuş gibi oldum" dedi. Bu mektupları yayınlama kararımın kesinleşmesinde Galip Erdem'in bu sözü etkili olmuştur. Niçin Atsız'ı seven başkaları da "Atsız'la konuşmuş gibi olma"nın sevincini duymasınlar?

Bu sebeple, değerli türkçü yazar Galip Erdem'e teşekkür borçluyum.

Ayrıca burada, aziz dost Fethî Tevetoğlu'na, bu kitaba yazdığı çok güzel ÖNSÖZ'den dolayı, teşekkürlerimi sunarım.

...

(1) Atsız'ın bir tek zarfını saklamışım. O da sol köşesinde, Hapishaneden yazıldığına işaret bulunduğu için.

Benim Atsız'a mektuplarıma gelince, eminim ki onları, hele ilk mektubumu, Atsız saklamıştır. Eski eşi Bedriye Hanımdan rica etmiş olmama rağmen, bana gönderilmediklerine göre, ya halâ bir yerde duruyor, ya da çöpe atılmışlardır.

Ancak şu var: Ben hemen hemen yazdığım her mektup için önce bir müsvedde yazarım. Temize çekerken, bazı kelime veya cümleleri çıkarır veya ilâveler yaparım.

İşte bu huyum sayesinde, bir defterin sahifeleri arasında, Atsız'a yazdığım mektuplardan birinin, bir tanesinin müsveddesi ortaya çıkmıştır. Müsvedde üzerinde tarih yoktur. Fakat Atsız'ın o mektuba cevabı 25 Eylül 1968 tarihini taşıdığına göre, mektubun Eylül başında yazılmış olması gerekir.

Söz konusu müsveddeyi yayınlıyorum :

Nasıl saklanmış bir müsvedde

Roma, ? Eylül 1968

Muhterem Nihâl Bey,

Memlekete kısa bir seyahattan dönmüş⁽¹⁾ bulunuyorum. Bu arada İstanbul'da sizinle görüşmeği de çok arzu ettimse de, ailevî meşguliyet ve mecburiyetler buna imkân vermedi. Esasen, Ankara'da tahminimden fazla kalmak icap ettiğinden, İstanbul'daki ikametimi kısalttım.

Sizinle memleket ahvalini konuşmak, biliyorum, beni çok tenvir edecekti. Sevinçle gördüm ki, ufukta ışıklar yanmağa başlamıştır. Fakat aynı zamanda dehşetle farkettim ki, bu ışıkları söndürmek için pusuda bekleyen açık ve gizli kuvvetler mevcuttur. Allah korusun! Evet, Tanrı Işıkları korusun.

Türkiye'de, kendisini Yunanlı hisseden Halikarnas Balıkcılarının, dindarlıkları Arapperestlik şeklinde tecelli eden nice yobazın yaşadığı memleketimizde, Göktürkler devrindeki gibi veya bir Mahmut Kaşgarî'nin kafasındaki gibi, Türklük şuuruna dayanan bir "Devlet" kurulabilecek midir?

(1) Bu, 1968 de aldığım ikinci idarî izin idi. Bu defaki büyük kızımı evlendirmek için.

Sizin Türk tarihine ait bir eser hazırlamakta olduğunuzu öğrendim⁽²⁾. Güzel bir fransızcaya çevirmek için, sabırsızlıkla bekliyorum. Çünkü daha evvelki pek değerli eserleriniz daha ziyade kendimize hitap eden, bazı dertlerimizi, hattâ kirli çamaşırlarımızı ortaya koyan, Türkler için okunması faydalı, yabancıların okuması lüzumsuz eserlerdir.

Şimdi hazırlamakta olduğunuz eser, eminim ki, Türk'ün mazisini bütün haşmeti ve heybeti ile ortaya koyacaktır.

Ötüken'in geçmiş sayılarından birinde görmüştüm : Başka birinin de "Türk kavimleri" gibi bir adı taşıyan eseri çıkmış. Bunu bulup bana göndertebildiğiniz takdirde, çok müteşekkir olurdum.

Sonbaharda, Roma Üniversitesinde "Türklerin 4000 yıllık tarihi" diye bir konferans yapmam muhtemel⁽¹⁾. Bahis mevzuu kitabın buna faydası olabilirdi.

Belki daha evvelki mektuplarımdan da anlamış olabileceğiniz gibi, Hariciye hayatı bana tatsız, manasız, daha doğrusu kifayetsiz geliyor. Elimde mevcut bazı imkânlar veyahut (lüzumsuz tevazu göstermeyip, diyelim ki) bazı kabiliyetler boşa gidiyor, istimalsiz kalıyor, gibi geliyor bana. Onun için, ölmeden evvel (artık yaşılanıyorum), milletimin, onu hiç tanımayan Batıya, tarihini tanıtmak, bir şeyler yapmak, bir şeyler tercüme etmek suretiyle, hizmet edebilirsem, içimdeki bir ihtiyacı, bir iç zarureti tatmin etmiş olacağım.

Fikir ve ülkü arkadaşlarından mahrum olarak, kendimi çölde, susuz kalmış bir insan gibi hissederek, size yazdığım bu mektuplarla sizi sıkıyormuyum? Başta kardeşiniz olmak üzere, sizi anlayan insanlarla çevrili olduğunuz için, benim manevî, daha doğrusu fikrî yalnızlığımı ve ızdırabımı anlamak belki sizin için güçtür. Fakat eminim ki, güç ise de, imkânsız değildir.

(2) Burada "öğrendim" fiilini kullandığıma göre, her halde "Ötüken" dergisinde buna dair bir şey okumuş olsam gerek.

(1) Neticede bu konferansı ancak 1970 de yapmam mümkün oldu.

Hayatı, mesai saatleri dışında, ziyafetten ziyafete gitmekten ibaret olduğu halde sıkılan, 24 saatin 16 saati kalabalık içinde geçtiği halde, yalnızlık hisseden, bir yandan da bunu hissettiğini etrafına hissettirmemeğe çalışan acayip bir insandır size bu mektubu yazan.

Derin hürmet ve fikrî bağlılık duygularımı sunarım.

Adile Ayda

Mektuplar

12 Mayıs 1964

Muhterem Adile Ayda Hanım,

Çok teveccühkâr mektubunuzu büyük bir haz ve mahcubiyetle okudum.

*Herhangi bir Türk Hanımı olsaydınız, mektubunuz sadece mültefit bir mektup olarak kalacaktı. Fakat sizi Cumhuriyet'teki⁽¹⁾ yazılarınızla tanıyıp, tasavvufa, ümmetçiliğe ve taklitçi batıseverliğe düşmüş aydın Türk kadınları ile mukayese ettikten ve bizzat tanımak şerefine eriştikten sonra, teveccühünüzün değeri ve manası başka-
laştı. Yazınız, aynı zamanda, şimdiye kadar görmediğim bir mükâfat olmuştur. Bu sebeple size derin minnet ve şükranlarımı takdim ediyorum.*

En derin hürmetlerimin kabulünü rica ederim.

Atsız

(1) Benim yazı yazdığım 40'lı yıllarda, Cumhuriyet gazetesi tamamen sağcı ve milliyetçi bir gazete idi.

6 Ocak 1965

(Süslü bir kart üzerine)

Nazik ve teveccühkâr yılbaşı tebrikinizi alınca, bunu daha önce düşünemediğim için cidden mahcup oldum.

Yeni yılın size, evinize ve bütün Türk ırkına uğurlu olmasını diler, beni bağışlayacağınıza emin olarak, sonsuz saygılarımı gönderirim.

Atsız

.....

... Hayat tecrübelerinin verdiği bir soğukkanlılıkla Türk ırkının tekrar kalkınma ve yükselme devrine girdiğini güvenle söylüyorum. Hattâ, bugün yeniden vurulacak en korkunç darbeler de Türklüğü öldürmek için artık çok geç kalmıştır. Millî şuura sahip Türklerdeki bu birleşme arzusu, hiç bir yerden direktif almadan, kendi kendilerine gösterdikleri bu yardımlaşma ve disiplin duygusu yarının nasıl olacağını şimdiden belirtiyor...(1)

.....

Atsız

(1) Bu önemli mektup, "Böyle idiler yaşarken" adlı kitabımdaki Atsız'la ilgili yazımı yazdığım zaman elimde iken, bugün bulamadığım mektuplardandır. Hatırladığıma göre, biri ısrarla mektubun tamamını görmek istemişti. Ben de, gösterdikten sonra, mektubu yerine koymayıp, şimdi hatırlamadığım bir yere koymuş olsam gerek.

25 Eylül 1968

Çok muhterem Adile Ayda Hanım,

Göndermek lûtfunda bulunduğunuz mektupla çok sevindirdiniz. Evde son kalan fert olan manevî kızım da, bir kaç gün sonra evlenip gideceği, büyük oğlum askerde olduğu, küçük oğlumla annesinin Almanya'dan dönmelerine en aşağı iki yıl bulunduğu için, yalnızlığın garipliği içindeyim.

Eserim hakkındaki teveccüh ve fikrinize müteşekkirim. Siz tercüme edecek olduktan (sonra), “güzel bir Fransızca ile” demenize esasen lüzum yoktu⁽¹⁾. İsteddiğiniz ve uygun gördüğünüz şekilde kısaltma ve değişimler yapabilirsiniz.

Yeni ünvan ve payenizle⁽²⁾, sizi profesörlükten alıkoyanlara fevkalâde güzel bir cevap verdiğiniz için de, kendi hesabıma bahtiyarlık hissettim. Tebrik ve derin hürmetlerimin kabulünü istirham ederim.

Atsız

(1) Atsız'ın bu mektubu “nasılsa müsveddesi saklanmış” olan mektubuma cevaptır. Mektubumu dikkatsizce okuduğu ve Fransızcaya çevirmek istediğim eserinin “Türk Ülküsü” olduğunu zannettiği apaçıktır. Bu yanlış anlamamanın izleri Atsız'ın 13 Mayıs 1974 tarihli mektubunda da görülüyor. Bu, belki de, Paris'ten yazdığım ilk mektubumda “Türk Ülküsü”nü övmüş olmamdan ileri geliyor.

(2) Gazetelerde Roma'ya Elçi payesi ile tayinim yazılmıştı.

23 Kasım 1971

Muhterem Adile Ayda Hanım,

Göndermek lûtfunda bulunduğunuz kitabı aldım. Hatırladığınız için teşekkür ederim. Cevap vermek için bayram gürültüsünün geçmesini bekledim. Bayramlarda tebrik kartı atanların yığınağı dolayısı ile, postahaneye girmek benim için imkânsızlaşıyor. Kalabalıktan hiç hoşlanmıyorum.

İtalya'daki adresinize göndermekte olduğum Ötükenler'den biri, üstündeki anlayamadığım şerhle geri gelince, oradaki vazifenizin sona erdiğini tahmin etmiştim. Şimdi, bu mektupla birlikte, elde mevcut müshaları da takdim ediyorum.

Bu vesile ile bayramınızı kutlar, sıhhat ve saadet dileklerimle saygılarımı gönderirim.

Atsız

1 Haziran 1972

Muhterem Adile Ayda Hanım,

Beni ziyaretiniz büyük bir süpriz ve bahtiyarlık oldu. Haklı olarak "büyük bir köy" diye vasıflandırdıkları İstanbul'da benim de iki katlı ve beş odalı bir kulübede yalnız yaşadığımı görerek hayat şartlarım hakkında tam bir fikir edindiniz. Yazıp çizmek için, çok zamana ihtiyacım olmasa, bu kulübeden hiç de şikâyet etmeyeceğim amma, iptidailiği yüzünden epey vakit alışa adetâ bir mesele oluyor.

Hayat ve irsiyet konusu üzerinde yazdıklarınızı dost ve ülküdaş bir kalbin arzusu diye kabul ediyorum. Bilemediğim ilerki atalarımın, belki bazı jenler intikal etmiştir. Öyle veya böyle olsun, ayakta durabildiğim müddetçe ben vazifeye devam edeceğim.

Hakkımda gösterdiğiniz, lâayık olmadığım teveccüh-ten âolayı teşekkür eder, derin hürmetlerimi sunarım, muhterem Adile Hanım.

Atsız

Muhterem Adile Ayda Hanım,

Hakikî bir edebiyatçı olduğunuzu gösteren mektubunuzu zevkle okudum. "Ruh Adam" hakkında, gerek mektupla, gerekse şifahen bir çok tenkidler, fikirler, mütaalealar dinledim amma, aralarında, hakikate sizin kadar yaklaşanı yoktu. Roman yazılalı çok olmuştur. Altındaki tarih makinaya çekilmesinin sonunu göstermektedir Ancak, makinaya çekilirken, hayli değişiklik yapılmış, hukukî bakımdan da tekrar gözden geçirilmiştir.

Son aylarda bana yazıp da göndermediğiniz mektuplar için ileri sürdüğünüz sebeplere katılmıyorum: Sizi temin ederim ki, benim için yazacağınız her türlü tenkid, kırgınlık değil, memnuniyet uyandıracaktır. Kusurlarımın bir çoğunu biliyorum. Farkına varamamış bulunduğum kusurların bulunduğunu da kabul ediyorum. Bu sebeple tenkidler sizden değil de, herhangi birisinden gelmiş olsa bile, beni uyarmış olacağı için, makbulümdür. Hele bu son mektubunuzdaki kültür ve zekâ ile yüklü fikirlerinizi okuyup öğrendikten sonra, o türlü yazılarınızı beklemek, bilmem ki, bir az da hakkım olmaz mı?

Bu arada, "Türk Ülküsü"nün üçüncü basımı Afşin yayınları arasında çıktı. Gönderilmesi gerekenlerin listesini Nejdet Sancar'a vermiştim. Fakat sizinki eski adresinize göre. Bilmem, elinize geçtimi? Geçmedi ise, bildirmenizi rica ederim.

Bugüne kadar Savcılıktan tebligat gelmedi. Bunun o kadar ehemmiyeti yok. Nihayet, su testisi su yolunda kırılacaktır. Incitici taraf bu ortamdaki sebeptir.

Bu mektubu, cevapta daha çok gecikmemek için yazıyorum. Belki söylenecek bazı şeyler daha vardır amma acele olmadıkları için şimdilik bıraktım.

Derin hürmetlerimi, teşekkürlerimi kabul etmenizi rica ederim.

Atsız

23 Nisan 1973

Muhterem Adile Ayda Hanım,

Mektubunuzu ve kitabınızı aldım. Teşekkür ederim. Kitabınızı epey önce de lûtfetmiştiniz. İmzalı olduğu için, tabii ikisini de saklayacağım. Uzak maziye firarınızdaki ruh haletini anlıyorum. Bugünkü yozlaşmış cemiyette durmak, durabilmek doğrusu büyük hüner ve marifet isteyen bir iştir. Büyük buhranları birkaç kere atlatmış bir millet olmasak, belki ümitsizliğe düşerdim. Amma bunun da üstesinden geleceğimize inanıyorum. Ümit en sonra terkolunan şeydir.

Hapse girmemin dört ay geriye bırakılması raporla değil, işlerimi yoluna koyabilmek için Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu'nun verdiği hakka dayanarak yapılmıştır ve yalnız bir defaya mahsustur. Yani 15 Temmuz'ta hapse gireceğim. Bedii Faik ve emsali için hapisten kurtulmak kolaydır. Hattâ, bazıları uzun müddet polisten kaçarak da bu işi yapıyorlar.

Bir bakıma meslektaşınız olan yeni Cumhurbaşkanı'nı, bilmem, tanıyormusunuz. Ben 27 Mayıs'a aleyhtar ve meslekinde ciddî bir asker olduğunu biliyordum. Bir dergide biyografisini okudum: Kemah'tan İstanbul'a gelip yerleşmiş bir babanın oğlu imiş. Kemah, Erzincan vilâyetinde halis bir Türk bölgesidir. Fakat annesi Çerkes imiş. Bana göre iyi bir tarafı da Moskova'da galiba 4 yıl elçilik etmesidir. Böylelikle Rusları ve komünizmi iyice tanımıştır. Bu kadarı yeter.

*Size meslekî ve ailevî hayatınızda huzur ve saadet
dileyerek mektubumu bitireyim.*

Derin hürmetlerimi gönderirim.

Atsız

21 Mayıs 1973

Muhterem Adile Ayda Hanım,

Merhum annenize Tanrı'dan rahmet diler, size taziyetlerimle birlikte sabır temennilerimi ve derin hürmetlerimi gönderirim.

Atsız

10 Ağustos 1973

Muhterem Adile Ayda Hanım,

3 tarihli mektubunuzu dün aldım. Daha öncekini de almış, fakat hastanede olduğum için cevap verememiş-tim. Bende bazı şeyler bulundu. Bazıları önlendi. Neticede, uzun medd-ü-cezirlerden sonra, dört aylık istirahat raporu verdiler. Savcılık kanalı ile adlî tıbbâ gidecek olan bu rapor orada tasdik olunursa, "mahkûmiyet" dört ay için durdurulmuş olacak.

Gösterdiğiniz ülküdaşlık yakınlığına çok teşekkür ederim. Dışarıda bulundukça görevime devam edeceğim. Fakat içeride buna imkân yok. Şartlar her bakımdan el-verişsiz. Devletin hastaneleri bile böyle.

Durumu bildirmek için şu bir kaç satırı yazıyorum. Yazılacak hayli mektup var. Saygılarımı gönderirim. Tanrı Türk'ü korusun.

Atsız

15 Ağustos 1973

Muhterem Adile Ayda Hanım,

Ötüken'in saymanı arkadaşımız İzzet Yolaçan, dün beni ziyaret ederek bizi ilgilendiren meseleler üzerinde konuştu. Bu arada sizin, Ötüken'e 300 lira bağışta bulunduğunuzu, ayrıca iki yıllık abone bedeli gönderdiğinizi bildirdi. Ülküdaşlıktan doğan bu dostluğa çok teşekkür ederim. Abone parası göndermenize lüzum yoktu. Siz "muteber kimseler" listemizde bulunuyorsunuz. Bu sebeple abone bedellerini de bağış diye kabul ediyoruz.

Bir kaç gün önce, mektup yazarak, durumu bildirmiştim: Şimdi adli tıp'tan gelecek cevabı bekliyorum.

Hürmetlerimi ve sağlık dileklerimi gönderirim.

Atsız

8 Ocak 1974, Salı

Çok muhterem Adile Ayda Hanım,

Yılın ilk gününde yazdığınız mektup, Toptaşına gittikten sonra, dönüp şimdi bulunduğum Bayrampaşa (Sağmalcılar) cezaevinde dün beni buldu. İyi dileklerinize teşekkür eder, yeni yılın size de uğur ve hayır getirmesini dilerim. Uzun zamandır mektup yazamayışınızın sebepleri hakkındaki ince tahlillerinize bir şey demeyeceğim. Ben dostluğu, vefakârlığı hareketlerde, jestlerde arayanlardan değilim. Benim için dost bir kalp taşıdığınızı biliyorum ve buna büyük değer veriyorum. Üstelik zamanınızı dolduran meşguliyetlere de vakıfım. Yalnız, mektubunuzun bir yerini anlayamadım: Af için Cumhurbaşkanı ile görüşmenizi telkin ettiğimi hatırlamıyorum⁽¹⁾. Mizacıma uygun bir şey değildir.

Acaba satırlarınızı yanlış mı anladım? Yoksa siz mi benim bir ifademi o şekilde manalandırdınız? Hapse girmeden önce, biri mebus, biri senatör olan üç kişi af için dilekçe yazmamı, mutlaka müsbet sonuç alacaklarımı temin ettikleri halde, kabul etmemiştim. Onun için sizin mektubunuzun o bölümü beni hayrete düşürdü. Her halde, bir zuhul olacak.

Bir noktaya da üzüldüm: “insanlardan tiksiniyorum” şeklindeki ifadem için “Bunlara ben de dahilmiyim?” di-

(1) Af hakkına sahip olan Fahri Korutürk hakkında, Atsız'ın 23 Nisan 1973 tarihli mektubundaki satırlara bakılsın. Bu satırlar yanlış anlaşılmağa müsaittir.

ye soruyorsunuz. Bunu nasıl düşünebiliyorsunuz, Adile Hanım? Kimlerden tiksindiğim, tiksineceğim belliydi. Halbuki sizi üstün insanlardan biri olarak tanıyor ve hürmet ediyorum. Son aylarda çok sıkıntılı bir hayat geçirdiğim için, mektuplara gereğince cevap yazamamıştım. “Ruh Adam” hakkındaki mektubunuz edebî bir tenkid değerinde olduğu halde, cevap yazamamıştım. Uzun uzun yazmak arzuma rağmen... Bir kaç gün önce, bir gazetede, romanlar hakkındaki bir yazınızı zevkle ve istifade ederek okudum. Bir romanın başarılı olmasının şartlarından biri diye, okuyucunun o romanda az veya çok kendisini bulması gerektiğini yazıyordunuz. “Ruh Adam” hakkında şimdiye kadar mektupla veya karşı karşıya yaptığım konuşmalarda bir kaç kişi, orada kendilerini bulduklarını söylemişlerdi: Yazınızı okuyunca, “Ruh Adam”ın başarılı olduğunu kabul ettim ve tabî bundan inşirah duydum ve sizi asıl meslekinizden ayrılmaya zorlayan o profesörleri de lâayık oldukları şekilde andım.

Hapiste olduğum için, dergimiz iki aydır, dizilmiş olduğu halde çıkmıyor. Sahipliğini kardeşime devrettiğim hakkındaki yazı kâfi değilmiş. Bunun noter senedi ile tevsiki lâzımmış. Bir gün buraya noter getirilecek, o şekilde devrü-teslim muamelesi tamamlanacak. Kasım-Aralık sayıları bir arada çıkacak ve devam edecek.

Derin saygılarımla bitiriyorum.

Atsız

P.K. 7 — Bostancı

17 Mart 1974

Çok muhterem Adile Ayda Hanım,

13 Şubat tarihli mektubunuzun ve telgrafınızın geri çevrildiğini gösteren kağıdı alalı bir ayı geçmiş, doğrusu utanarak cevap veriyorum. Önce teşekkürlerimi bildireyim. İyiym. İyi sayılırım. Fakat halâ muntazam çalışma düzenimi kuramadım. Yeni ev küçük olduğu için, yerleşme işi daha tamamlanmadı. Bunun dışında ufak tefek, fakat çok olduğu için, hayli sıkıcı olan gaileler...

“Ruh Adam” dolayısı ile bir iki kelimeyle beni tahlil eden satırlarınız, üzerimde ciddi müessir oldu. Şunu söyleyim: “Ruh Adam” bitmedi. Onun bir devamı olacak. “Bozkurtlar”ın da bir devamı olacak. Fakat bütün bunlar ben olursam olacak. Çark bir dönmeğe başlasa, gerisi kolay amma o ağır makineyi işletmek zor, çok zor...

Bugünkü iktidarı nasıl bulduğum hakkındaki sorunuza da cevap vereyim: Hem gülünç, hem tehlikeli. Bunlar hiç bir şey yapamayacaklar ve belki de yeni bir askerî müdahaleye sebep olacaklardır. Muhalefet lideri denen köylü ise, aşırı solla yobazlığın el ele vererek iktidara geçmesinin tek mesulüdür. Başbakanlıktan vazgeçseydi, yine kendi Partisi iktidarda olacak, solun, anarşizmin beliren kıpırdanmaları gözükmeyecek, vatan hainleri cezadan kurtulamayacağı,

Bir yüzsüzlük devrinde yaşıyoruz. Nâzım Hikmet'e "vatan şairi" diyorlar. Lise öğretmenleri arasında pek çok insan Komünizm'in gelmesini dört gözle bekliyor. Zavalılar daha müreffeh ve bahtiyar olacaklarını sanıyorlar. Komünizmin ipliği pazara çıktığı halde, bundan haberleri yok, onu cennet sanıyorlar ve bu insanlar yarının büyüklerini yetiştiriyorlar. Maarif Vekili, Köy Enstitüsü mezunu imiş, yani beyni yıkanmış, bu cemiyete düşman birisi. Bu zihniyetle bir kıt'a çavuşu da pek alâ Genelkurmay Başkanı olabilir. Ya şu İsmet İnönü'nün millî kahraman ilân edilip, anıtkabire gömülmesi? Acaba Türkiye bir deliler ülkesi mi oldu dersiniz?

Hâdiselerin gelişmesi nasıl bir seyir takip edecek, bekleyelim. Bizi bu ahlâkî düşüşten olsa olsa büyük bir harp kurtarabilir. Şöyle kıyasıya, büyük zayıatlı, üç beş yıl sürecektir bir harp. Belki o zaman atavik tesirlerle kahramanlık ve fazilet duyguları şahlanır da bugünkü reziletler ve rezillikler silinir. Türk milleti de kendine gelir.

Derin saygılarımı gönderir, mektubuma son veririm. Tanrı Türk'ü korusun.

Bilmem, Ötükenler elinize muntazaman geliyor mu?

Atsız

28/29 Mart 1974

Muhterem Adile Ayda Hanım,

Bu mektubum, sizi külfete sokacak bir rica mektubu olacak: Münih'te Tarih doktorası yapmakta olan küçük oğlum Buğra, sömestir tatilinden istifade ederek, dört beş kişilik bir grupla, 15 gün için İstanbul'a geleceğini daha önce bildirmişti. Aralarında Jana adlı bir Çek kızı varmış ve bunun Dışişleri Bakanlığımızdan vize alması gerekirmiş.

Münih Başkonsolosluğumuz 1.3.1974 tarih ve DB-377 numara ile Dışişleri Bakanlığına müracaat ederek vize istemiş. Fakat bugüne kadar bu vize gelmemiş. Buğra, bir az önce, Münih'ten bana telefon ederek, bunu bildirdi ve 4 Nisan'da Münih'ten hareket etmek üzere, biletleri alındığı için, gecikmeden endişe duyduğunu, Ankara'da bir dost varsa, onun vasıtası ile bir şey yapıp yapılamıyacağını sorup, benden yardım istediğini söyledi.

Bu gibi işlere hiç aklım ermediği için benden fazla bir şey ummamasını, düşüneneğimi cevaben bildirdim. Galiba bu kız Çek olduğu için, böyle bir formalite gerekiyor. Kız yıllardır Münih'te oturuyor ve komünist rejim dolayısı ile vatanına gitmiyor amma, demek ki vatandaşlığını terketmemiş. Hariciyeci olduğunuz için, aklıma siz geldiniz. Ait olduğu daireye telefonla söylerseniz, belki de, unutulmuş olan bu iş hallolunur. Yahut olmayacaksa, Çek kızını almaktan kafile buraya gelir. Sizi böyle bir iş için rahatsız ettiğimden dolayı mahcubum.

Hele casuslar memleketin hangi kademelerine kadar girmişken zavallı Çek kızından tehlike umarak, derin tahkikat yapılması Nasrettin Hoca'nın ruhunu şad edecek bir komiklikten başka bir şey değildir.

Bu vesile ile sonsuz saygılarımı sunar, rahatsız ettiğim için bağışlamanızı rica ederim. Tanrı Türk'ü korusun.

Atsız

3 Nisan 1974

Muhterem Adile Ayda Hanım,

Ricamı hallettiğinizi bildiren telgrafınızı aldım. Çok teşekkür ederim. Sizi böyle bir zahmete soktuğum içinde, tekrar özür dilerim.

Hürmetlerimi gönderir, sağlığını dilerim.

Tanrı Türk'ü korusun.

Atsız

5 Nisan 1974

Muhterem Adile Ayda Hanım,

Telgrafınızdan sonra 30 Mart tarihli mektubunuz da dün geldi. Katlandığınız zahmetler dolayısı ile size çok teşekkür ederim. Oğlumun bir Çek kızı ile samimî olmasından hiç hoşlanmıyordum. Ne de olsa, Slav'dır ve Rus'un akrabasıdır. Bunu kendisine de yazmıştım. "Çok iyi" imiş. Benim oğullarım belki zekidir amma, asla akıllı değildirler. Ham zekâ ise, insanı yanlış hareketlerden alıkoymağa kâfi değildir. Ona bu Çek kızının bir Rus ajanı olması ihtimalinden bile bahsettim. Galiba yabancı kadınların bizimkiler üzerinde anlaşılmadık bir tesirleri oluyor. Yabancı kızla evlenen muhafazakâr ailelere mensup kaç genç, yabancı erkekle evlenen kaç kız tanıyorum. Demek ki, halâ iptidaiyiz. Belki de Buğra'nın bu kıza karşı gösterdiği alâka bir tepkidir: vaktiyle, burada bir genç kızla arkadaş olmuştu. Kız da cidden güzeldi. Fakat o kadar huysuzdu ki, ömürleri kavgaya geçiyordu. Buğra ilgisini kesiyor, fakat bir kaç gün sonra kız kendisini davet edince, verdiği kararı unutarak, yeniden arkadaşlığa başlıyordu. Çek kızının yumuşak tabiatı, anlayışlı oluşu herhalde ötekinin aksiliklerini unutamamış olan Buğra'da çok müsbet tesir yaptı ki, bu kıza melek huylu olarak gördü ve arkadaşlığını devam ettirdi. Bakalım, geldikleri zaman göreceğiz.

Bu mektup vesilesiyle sizden Nejdet Sancar'ın bir ricasına cevap vermenizi rica edeceğim: Onun "İnönü ile hesaplaşma" adlı bir kitabı çıktı. O kitaptan İstanbul'

daki adresinize göndermişti. Kitabı adî posta ile yolladığı, siz de o sıralarda Ankara'ya dönmüş olduğunuz için elinize geçip geçmediğini öğrenmek istiyor. Kitap 1971 de çıkacaktı. O sırada sıkıyönetim ilân edildiği için, satışa çıkarılamadı. Çünkü kitapta Dr. Rıza Nur'un "Hayat ve Hâtıralarım" adlı yasaklanmış eserinden iktibaslar vardı. Sıkıyönetim kanunları gereğince, yasak kitaptan herhangi iktibasta bulunmak yasak neşir yapmak sayıldığından, kitap iki yıl bekletilmişti. Şimdi bu kitap bir dağıtım evine verilmiştir. Sancar'ın elinde hemen hemen kalmamıştır. Kitap İnönü'yü yere vurmak babında başarılı olmuştur. Bu sebeple, alıp almadığınızı bildirirseniz, Sancar çok müteşekkir kalacak.

Derin hürmetlerimi gönderir, sağlığınıza dilerim.

Tanrı Türkü korusun.

Atsız

13 Mayıs 1974

Muhterem Adile Ayda Hanım,

28 Nisan tarihli mektubunuzu okuyunca, artık ben-
de unutkanlıkların çoğaldığını görerek toparlanmağa ça-
lıştım: Nejdet Sancar, İstanbul'daki adresinize gönder-
diği "Hesaplaşma" adlı eserin elinize geçip geçmediğini
sormamı istemişti. Sordum mu, sormadım mı, hatırlamı-
yor, mektubunuzda bundan bahsolunmadığı için, sor-
madım sanıyorum. Mesele hatırlama konusuna gelince,
daha uzağa gidiyor, "Deli Kurt" adlı romanı size gönde-
rip göndermediğimi de hatırlamıyorum. Üçüncü basımı
yapılan bu kitaptan, sizde varsa, tekrar yollamanın ya-
kışksızlığını düşünüyorum ve bunu da size soruyorum. Bu-
nunla beraber, sizden cevap almadan, ithafsız bir nüs-
ha göndereceğim. Eski basım sizde varsa, bunu da uy-
gun göreceğiniz birisine vermeniz için...

Maziye hatırlamanın beni sardığı şu anda daha eski
bir mektubunuzu düşünüyorum : "Türk Ülküsü"nü fran-
sızcaya çevirecektiniz. Acaba ne oldu? (1).

Küçük oğlum Buğra ile burada pek az görüşebildim.
Misafirleriyle Maltepe'deki evde kalarak, onlara İstan-
bul'un görülecek yerlerini gösterdi. Bir defa onlarla bir-
likte gündüz, iki defa da yalnız olarak geceleyin bana ge-
lebildi. Çek kızının ancak himmetinizle İstanbul'a gele-
bildiğini kendisine söyledim.

(1) 25 Eylül 1968 tarihli mektubun birinci dipnotuna bakılsın.

*Size yazılması gerekli bazı şeyleri ilerde parça parça anlatırım. Uzun yazmağa kabiliyetim kalmadı. **

Ötüken'in Mayıs sayısını aldınız mı? Orada sizin profesörlüğünüze engel olanlardan Prof. Mehmet Kaplan hakkındaki yazıyı okudunuz mu? (2) Türkoloji profesörü olduğu halde, aruzla heceyi tefrik edemeyen bu echel, hayatınızın değişmesine sebep olanlardan biri oldu. Ne mü-nasebetsiz dünyada yaşıyoruz, değil mi? Bektaşinin dediği gibi, bir haftada yaratılan dünya bu kadar olur.

Derin saygılarımla.

Tanrı Türkü korusun.

Atsız

(2) Bu yazı müthiş bir yazıdır. Mehmet Kaplan'ın, bilgisizliğini "basın yolu ile ifşa" eden bu yazıdan dolayı, "Ötüken" aley-nine dava açmamış olması şaşılacak bir şey olmakla beraber, görmememezliğe, bilmemezliğe gelmeyi tercih edişi anlaşıl-mıyor da değildir.

Muhterem Adile Ayda Hanım,

“Meslekî üzüntüler” tabiriniz⁽¹⁾ bana çok şeyler anlattı. Hepimiz hayatta fî sebîlillâh fenalık eden insanlara raslamışızdır. Vazife hayatımda bu gibilerle de gayet sert çatışmalarım olmuş, velhasıl ömrüm çatışmalarla geçtiği için, olabileceğim kadar verimli olamamışımdır.

Siz de, belki çok haksızlığa uğradınız amma, ben, bunların arasında, “Tatar” olduğunuz için profesörlüğünüze engel olunmasını unutamıyorum⁽²⁾. Buna engel olanlar, Mümtaz Turhan ve Mehmet Kaplan, tam avamdan kimselerdi. Kaplan hakkında Ötüken’in Mayıs sayısındaki yazıyı yazan genç, onun talebesidir. Gençliğinde, bir aralık, iyice solcu olan Mehmet Kaplan, Felemenk ile Hollanda’nın aynı şey olduğunu bilmeyecek ve Yunus Emre’yi Türklerin yerleşik hayata geçişinin müjdecisi sayacak kadar gülünç bir insandır.

“Deli Kurt” hakkındaki kısa, fakat özlü tenkidlerinizi istifade ile okudum. Bu ay içinde “Bozkurtların ölü-

(1) Büyükelçiliğe terfiim zamanı geldiği halde ve bir iki defa maslahatgüzarlık”, yani fiilen Büyükelçilik yapmış olmama rağmen, bir kadının Büyükelçi olabileceğini o zamanki Dışişleri Bakanının aklı almıyordu. O tarihten beş altı yıl sonradır ki, belki de Cumhurbaşkanı’nın Özel Kalem Müdürünün eşi olduğu için, bir kadın Dışişleri memuru Büyükelçi tayin edildi.

(2) Atsız, 7 Şubat 1986 tarihli “Yeni Düşünce” gazetesinde anlattığım Solcu - Anadolu işbirliğini kastediyor.

mü" ile "Bozkurtlar diriliyor", birleşik olarak. "Bozkurtlar" adı altında yeniden başılacak. Sizde bunların eski basımlarından biri olacak amma, bu yenisi baskı sanatı bakımından daha iyi olduğu için, ondan da takdim edeceğim.

Sonbaharda Nejdet Sancar'ın Nâzım Hikmet hakkında bir eseri çıkacak, daha sonra 1944 davasını ciltler halinde neşredecek. Kendisi şimdi Erdek'te dinleniyor.

Bana "Ne yapıyorsun?" diye sorarsanız, cevabım Mehmet Kaplan kadar gülünç olacaktır : Bir buçuk yıl önce taşındığım evi yerleştirmekle meşgulüm. Bir yerlere sığmayan kitaplar epey uğraştırıyor. Bu kitapları da, tarih doktorası yapan ve 1975 de dönecek olan küçük oğlum için saklıyorum.

Zannederim, tatil dinlenmesi için İstanbul'da bulunuyorsunuz.

Sıhhatinizin mükemmel olması dileği ile, derin saygılarımı sunarım.

Atsız

2 Eylül 1974

Muhterem Adile Ayda Hanım,

Mektubunuzu ve kitabınızı⁽¹⁾ aldım. Teşekkür ederim. Bu konuda hiç bir bilgim olmadığı için, fikir beyan edemeyeceğim. Yalnız, delillerinizin kuvvetli olduğuna beni ikna ettiğinizi söyleyim. Kitabın sonundaki mukayeseli resimleri iyi seçmişsiniz. Bu arada, tarih kitaplarında bir kaç defa görmüş olduğum, fakat hangi kitaplar olduğunu hatırlayamadığım bir Etrüsk lahdi aklıma geldi. Lahdin üstündeki heykeller, ki tabii ölümlere aitti, tip bakımından, bizim Orta Asya Türkleri tipinin aynı idi. Romülüs'ün bir dişi kurt tarafından beslenmesiyle Gök Türklerin dişi kurt tarafından emzirilip büyütülen bir Hun erkeğinden türemiş oldukları hakkındaki mitolojik veya destanî rivayet de biribirini tutuyor. Gök Türklerin Batıdaki bir deniz civarından çıkmış oldukları hakkındaki Çin rivayeti (ki, bu Hazar denizi olabilir) akla gelince, acaba Gök Türklerle Etrüskler bir kavmin ikiye bölünmesi ve birinin doğuya, birinin batıya gitmesiyle mi teşekkür etti suali zihni kurcalıyor. Ben Etrüsklerin yazısının okunduğunu da sizden öğrendim. Son zamanlarda bir dergide, Etrüsk yazısını okuyan ve keşifler yapan bir yerli bilginden bahsolundu. Hattâ, okunmuş bir hayli kelime de neşrolundu. Fakat bunlar arasındaki kiral ve

(1) 1974 de, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü tarafından yayınlanmış Etrüskler hakkındaki ilk kitabım.

cumhurbaşkanı anlamına gelen iki ayrı kelimeyi görünce, ciddî tarafı olmadığına kanaat getirip, ilgilenmedim.

Sizin ciddî ve metodik mesainiz, günün birinde, Etrüsklerin Türklüğünü, çürütülmez delillerle ortaya koyarsa, ilim dünyasında velvele uyandıracak gibi, Türklüğe de pek büyük hizmet olacaktır. Eserinizin Fransızcasında, bir Batılı bilginin size : “Teziniz ilgi çekici amma büyük itirazlara uğrayacak” dediğini yazmışsınız. Batılılara Türk kültürünün eskiliğini kabul ettirmek çok güç. Thomsen tarafından çözümlünceye kadar, Orkun yazıtlarını bile şuna buna, hattâ Ruslara mal etmişlerdi. Sizin de Thomsen gibi kuvvetli delillerle bir neticeye gitmenizi temenni ederim.

Kitabınızın Türk Kültürünü araştırma Enstitüsü tarafından yayınlanması dolayısı ile bir sorum var : Yeni Hükümet bu mühim ve millî enstitünün tahsisatını kestiği için, artık kapandığını işitmiştim. Netekim, aylık Türk Kültürü dergisi de hayli zamandır çıkmıyor. Eseriniz bu Enstitü tarafından 1974 de basıldığına göre, acaba faaliyeti devam ediyor mu? Yalnızca aylık dergi mi kapandı? Yoksa, eseriniz, tahsisat kesilmeden önce basıma verildiği için mi 1974 de çıktı? Beni bu konuda aydınlatmanızı rica ederim.

Az veya çok milliyetçi olan bütün elemanlar mühim veya mühimce yerlerden alınıp, yerlerine solcular getiriliyor ve Kıbrıs harekâtı gibi gürültülü bir mesele arasında bile, bu menfî ayıklama devam ediyor.

Nejdet Sancar, dinlenmek için gittiği Erdek’ten bugünlerde dönecek. O zaman “Dış Türkler” makalesi hakkındaki takdir ve tebriklerinizi kendisine iletirim.

Bu mektupla birlikte “ Bozkurtlar”ın onuncu basımını da takdim ediyorum. İki seferdir iki kitap bir arada basılıyor. Bu seferkine renkli resimler bulunduğu için,

İir hususiyeti var diye gönderiyorum. Fakat bu resimler, bütün ikazlarıma rağmen, iyi olmadı. Ressamlara dert anlatmak güç.

Derin saygılarımı sunar, başarılar dilerim.

Atsız

Muhterem Adile Ayda Hanım,

Bozkurtlar hakkındaki takdirlerinize teşekkür ederim. Vaktiyle, Süleymaniye kütüphanesinde çalıştığım yılların birinde, bir Doğu Türkistanlı beni ziyaret ederek, Türkistanı görüp görmediğimi sormuştu. Tabii, görmedim diye cevap vermiştim. O zaman: "Bozkurtlar'ı okudum. Bu romanı ancak orasını gören biri yazmış olabilir diye düşündüm" demişti. "Görmedim amma kalben ve hissen orada yaşadım" karşılığını vermiştim. Hakikaten roman bitinceye kadar ben bütün varlığımla orada ve mazide idim. Şimdi de huzuru mazide buluyor ve bu ahlâkî keşmekeşin geçici olduğunu kabul etmekle beraber, yaşadığım zamandan ve çevreden sıkılıyorum.

Yazdığınız gibi, beni rahatsız edeceğinizi düşünmeden, evime gelmek lûtfunda bulunsaydınız, çok memnun kalırdım. Rahatsız etmek ne demek? Bana şeref verirdiniz ve belki evin daimî karışıklığından siz rahatsız olurdunuz. Mektubunuzu aldığım günlerde bir az hasta olmasa idim, gelmenizi rica edecektim. Bu hastalığın gözlerden olduğu anlaşıldı. Endişe edecek bir şey yokmuş. Okuma gözlüğünü değiştirmek lâzımmış.

Fırsat peyda olmuşken sosyalist-komünist güruhunu iş başından uzaklaştırmak yerine, AP ile DP nin bir noktada inad etmesi, hiçbirinin uzlaşmağa yanaşmaması, eğer arkadan açık veya kapalı bir askerî müdahale olmazsa, iktidara yine solcuları getirecek. Futbol kulüpçü-

lügü gibi particilik de bu memleketin başına musallat olmuş bir belâ... Beyinler asla işlemiyor. Sadece hissiyat, hissiyat... İnsanın sağlığı kemalinde olsa bile, bu atmosfer ortasında huzur içinde yaşamasına imkân varmı?

Ben yalnız gazetelerdeki hainliği görüyorum. Televizyon seyredenler bu hainliğin orada hem daha şinsi, hem de daha küstahça yapıldığını söylüyorlar. Bereket versin, milletin mayası çok sağlam ve devletin temeli kuvvetli. Yoksa, bunca Devşirme dölünün hainliği devleti yıkardı.

Hoşunuza gidecek bir şey yazmak için, Kıbrıslı mücahitlerden işittiklerimi nakledeyim: Kıbrıs'ın Türk bölgesinde hemen hemen Rum yokmuş. Tek tük ihtiyarlara rastlanıyormuş. Onlar da yavaş yavaş gidiyormuş. Türk askeriyle birlikte savaflara katılan mücahitler Türklere yapılan kırgının öcünü fazlasıyla almışlar. Bugünkü Attilâ Hattı'nın dışında kalan bazı köyler de halen Türk mücahitlerin elindeymiş. Rumları sokmuyorlarmış. Rumlarda, umumiyetle, Türklere karşı yılgınlık varmış.

Sağlık dileklerimle birlikte derin saygılarımı gönderirim.

Atsız

Pek muhterem Adile Ayda Hanım,

Önce, atlattığımız sihhî arızalardan dolayı geçmiş olsun diyeyim. Ben de son bir iki aydır bir şey geçiriyorum. Rahatsız olup da doktora gitmemek hayatımda yaptığım şey değildi. Eski tıbbiyelilikten kalma alışkanlıklarımları hiç ihmal etmezdim. Bu sefer, her şeye karşı duyduğum isteksizlik sağlığımın kontrolüne de sirayet etti. Zannederim beklemekten sıkılıyorum. Hangi doktora gitseniz, bekleme odası dolu. Randevular uzun bir zaman sonraya talik ediliyor. Fakat nihayet davranacağım bir gün gelecek amma ne zaman, bilemem.

Ötüken'de bahsedilen Kültür ve Töre Derneğinin kurucuları İzmir bölgesindeki Türkçüler. İçlerinden emekli memur olan bir tekini tanıyorum. Ötekiler hep gençlerden ibaret. Türkçülük yurdun her tarafında yaygın, fakat teşkilâtsız. Bununla beraber, ileriye ümitle bakmağa yetecek bir gelişme olduğu muhakkak. Memleketimizdeki siyasî komediden tiksiniyorum. Mahalle çocuklarından farkları yok. Hitler'i Demokrasiye düşman eden şey de, zannederim, böyle bir ortamdı. Yine cunta sözleri, ordunun müdahalesi söylentileri dolaşıp duruyor. Komünistler de, yine sokaklara döküldüler. Bakalım, göreceğiz.

Köln'de çalışan ve gazeteci sayılan oğlum Yağmur, bir heyetle birlikte, Moskova ve Leningrad'a gitmiş, ilgi çekici haberler verdi: Leningrad'da Alman korkusu, Moskova'da Tatar korkusu halâ devam ediyormuş. Kırım

orduları Moskova'ya bir ke  kere zaptedip yaktılardı. Daha önce de Altın Orda'ya haraç veriyorlardı. Her iki şehirde de kalabalık olan Türkler Yağmur'u ve e ini her gördükleri yerde candan karşılayıp konu mu lar. Bir taresi de sokakta: "Sakla samanı, gelir zamanı" diye bir atalar sözü vardır. Biz samanı saklıyoruz amma zamanı ne zaman gelecek?" deyip uzakla mı .

Yağmur, iki  ehrin de hiç bir özelliği olmayan Avrupa taklidi şehirler ve halkın kaba giyimli olduğunu, bununla beraber sefil kılıklı insanlara rastlanmadı ını, yalnız Türkistan'dan gelmiş bazı köylülerin kılıklarının pek fakirane olduğunu, lokantalarda kuyruk olup yemek ycrd  ini, kuyrukta beklemenin uzun sürdüğünü yazıyor.

Fırsat bulursa, bir daha sefere Türk şehirlerine de gitmek istediğini bildiriyor. Ben, daha önce, Orta Asya'daki Türk Cumhuriyetlerine giden bir m zisyenle konu mu tum. Bana projeksiyonla resimler göstermişti. Durum cok  mit verici. Asıl mühim mesele Türk alfabesini birleştirmek ve tek lehçeye⁽¹⁾ gitmekte olacak.

Sel m ve sağlık dileklerimle derin saygılarımı gönderirim.

Tanrı Türk'  korusun.

Atsız

(1) Atsız burada, Sadri Maksudi Arsal'ın, "Türk Dili için" adlı eserinde ileri sürmüş olduğu fikir ve ümitleri ifade ediyor.

14 Ocak 1975

Çok muhterem Adile Ayda Hanım,

14 Aralık tarihli mektubunuzu ve Yeni yıl tebrikinizi aldım. Teşekkür eder, yeni yılın sizin için de uğurlu, huzurlu ve sağlıklı geçmesini dilerim.

Yorgunum. Cevaplarım ve her işim bu yüzden gecikiyor. Nihayet muayenehanesinde âletleri ve küçük bir laboratuvarı bulunan bir doktora gidebildim ve sevimsiz laboranterler alarak çıktım: Kalp arızalı, öteki arızalar da cabası... Maltepeye gelişinizden sonra yazdığınız bir mektupta, en aşağı yirmi yıl daha yaşayacağım hakkındaki dostane sözleriniz ve tesellileriniz gerçekleşmeyecek. Abdülhak Hâmid'in dediği gibi, benim için de artık :

*Tat yok gecesinde, gündüzünde;
Ben neyleyim bu yer yüzünde?*

Bunun için esef etmiyorum amma, Türklerin bir birlik olduğunu iddia eden Türk tarihini bitiremeden gidersem, cidden yazık olacak.

Libya Başbakanı olan acayip adamın Türkiye'yi ziyareti ve müşterek düşmana karşı birlik olacağımız hakkındaki sözleri, petrol vereceğini söylemesi bile millî izzeti nefsimde dokundu. Ne günlere kalmışız? Siyaset nasıl bir komedi imiş.

Fizik yorgunluğunuzu gidermek için ne yapıyorsunuz? "Fitinal" diye bir damla vardır. Fosfor terkiplerinden yapılmış olan bu damla bedenî yorgunluğu gider-

mekte çok faydalı oluyor. Defalarca deneyip, müsbet netice aldım. Başkaları da kullanıp memnun kaldılar. Günde üç defa otuzar damlayı su veya herhangi bir mayi içinde içmek insana cidden enerji sağlıyor. Tavsiye ederim. Doktora sormağa da lüzum yok. Biliyorsunuz: Tıbbiyede üç yıl okuduğum için, çeyrek doktor sayılırım.

Memleketin ve Partilerin durumu, ciddiyetsizlik ve gayrimillilik gibi sinir bozucu sebepler ortadan kalkmadıkça iyileşemez amma, bir siperde savunma yapan askerler gibi, son fişeği kullanmadan ve süngüye davranmadan önce yenilmeği kabul edecek insanlar değiliz.

Derin saygılarımla son veriyorum.

Atsız

20 Şubat 1975

Muhterem Adile Ayda Hanım,

Kalp yetersizliği denen arıza bende de, eskiden beri vardı ve halâ var. Zannederim, bu da yeni medeniyetin normal bir ârızası. Eskiden öldürücü idi. Şimdi bazen öldürüyor. İnsanın çevreye ve tabiata intibak hassası sayesinde bunu da yenmek imkânı sağlanmış oluyor.

Dediğiniz doğru: Artık elimde ne varsa, onları doğru yanlış bastırmalıyım. Mükrimin Halil'in Madrid Kütüphanesinde görülecek bir tek kitap yüzünden, Selçuklu tarihini yazamayışı gibi, ben de türkçü bakışla Türk Tarihini bitirmeden bitmemeliyim. Kaldı ki, benimki ilmî iddiası olmıyan, sırf gençlik ve millet için yazılacak olan, fakat yeni bir görüş getiren tarih olacak. Yeni evimin bir dolabından müsveddeleri bulup çıkardım. 1942 de başlamış ve üç defa yazmışım. Biri mufasssal, biri orta, biri muhtasar. Şimdi mufasssalım ele alarak düzeltmeğe başladım. Bakalım ne olur.

Türkiye yine bir dönüm noktasında bulunuyor. Komünistlerin fazla bir başarı kazanacaklarını sanmıyorum. Halk Partisinden, Oya Baydar'ın İşçi-sosyalist Partisinden, Vatan Partisinden sonra, bir de Türkiye Emekçi Partisi kuruldu. Mehmet Ali Aybar ve Behice Boran'ın da birer Parti kurmak üzere oldukları söyleniyor. Demek ki, Komünistler 6 ya bölünmüş halde çalışıyorlar. Artık Movkova'nın tek başına borusu ötmediği için, seçimde birleşmeleri düşünülemez. Buna karşı ken-

dilerine milliyetçi diyen güruh da beş Parti halinde bölünmüş olarak kalıyor. Bazı milliyetçi Profesörler bunları birleştirmeye çalışıyor amma, ordudan sert bir ihtar almazlarsa, birleşeceklerini ummuyorum. Buna rağmen Türkiye'nin nasıl bir duruma gireceği meçhul. Martı ve Haziranı bekleyeceğiz.

Sağlık durumunuzun iyi olmasını dilerim. Ben de, türlü usullerle, kendimi korumağa çalışıyorum. Aralıktan Martın sonuna kadar olan devre kalp arızalıları için kritik devredir. Tabii, siz de, her ihtimale karşı, tedbirlisinizdir. Ankara'dan gelenler kalorifer bacaları dolayısıyla havasının sağlık bozucu, hattâ tehlikeli olduğunu söylüyorlar. Siz hep Ankara'da mı kalacaksınız?

Derin saygılarımı sunar, sıhhatte olmanızı temenni ederim.

Tanrı Türk'ü korusun.

Atsız

2 Mart 1975

Muhterem Adile Hanım,

Vefalı dost mektubunuz bana, bu kalabalığın içindeki yalnızlıkta, bir deste teselli oldu. Hiç bir şeyi yokken, bir kaç saat içinde göçen Nejdet Sancar'ın kaybı beni cidden sarstı. Türkçülük cephesinde doldurulmaz gedik açıldı. Her şey oldu amma, yapacak bir şey yok.

Mektubunuzda "son aylarda ölüm bana çok yakın olduğu için..." diye başlayan cümlemenizi anlamadım. Bu ne demek? Ben mi yanlış anladım, yoksa siz de mi hastasınız?(¹), ölüm size neden yakın olsun?

Eğer hasta iseniz, ben de size, elimden başka bir şey gelmediği için, "Tanrı sizi korusun" diye dua edeceğim(²). Dilerim ki, başka bir kasıtle yazdığımız cümleyi ben karamsar olarak anlamış olayım.

Derin saygılarımı ve rahatsızsanız çabuk şifa temennilerimi yollarım.

Tanrı sizi korusun.

Atsız

(1) O yıl ciddi bir sağlık krizi geçirmiş, haftalarca hastanede yatmıştım.

(2) Bazıları tarafından dinsizlikle suçlanan Atsız, sırasına göre şu veya bu dini ve özellikle cahil yobazlığı eleştirmekle beraber, Tanrının varlığına inanan bir insandı ve, görüldüğü gibi, burada dua etmekten söz ediyor.

26 Mart 1975

Muhterem Adile Hanım,

24 Şubat tarihli taziyet mektubunuza, o perişanlık arasında, cevap verememiştim. 19 Mart tarihli mektubunuz beni harekete geçirdi. Geçmiş olsun! Tansiyon denilen nevzuhur hastalık bende de var. Vaktiyle, galiba altı yıl önce, bir defa benim de tansiyonum 23 e çıkmıştı. Hiç bir şeyden haberim yoktu. Baş dönmesi duymuyordum. Başka bir rahatsızlık için doktora gittiğim zaman, tansiyonumu ölçen hekim Hanım, adeta korkulu bir sesle: "Tansiyonunuz 23!" deyince, bir şey anlamamış, ne olur der gibi yüzüne bakmıştım. Fakat hekim hanımın, tansiyonu ihtiyatsızca düşürmek için verdiği ilâçlar ve tavsiyeler az kalsın beni öldürecekti. Tansiyonun birden düşmesiyle öyle bir halsizliğe uğradım ki, yataktan kalkamaz oldum ve esrarkeş gibi bir uyuşukluğa düşerek, artık bir daha kalkamam diye düşünmeğe başladım. Uzun süren hastalığımı duyan iki Doğu Türkistanlı Kazak beni ziyarete geldikleri zaman, hastalığımı sordular. Tansiyonum 23 e çıkmış deyince, seksen yaşlarında olan Hacı adındaki Kazak: "Bir şey değil. Benimki 28" diye cevap vererek beni hayretler içinde bıraktı. Yalnız et ve kıymızla beslendiği için, yüksek tansiyona alışkın bir bünyesi olan seksenlik Kazak için 28 tansiyon bir problem değildi. Ondan sonraki hayatımda da tansiyonum bir türlü rayına oturmadı. Hattâ, hastanede muayene olunurken, iki ayrı serviste, yarım saat içinde, çok farklı iki ayrı netice alındığı oldu. Doktorlar buna asabî tansiyon diyorlar.

Bu kadar uzun sözlerden, maksadım şu: Acaba sizinki de asabî bir tansiyon olmasın? Meslek hayatınızda uğradığınız bariz haksızlıklar, millî meselelerdeki 'daimî sinir bozucu aksaklıklar, normal bir insanın tansiyonunu bozmak için kâfi. Bir de tansiyon bozucu mevsimin sonlarında bulunduğumuz için, bir iki hafta daha irade kuvvetiyle durumu idare etmeniz gerekiyor. Sizin yetiştiğiniz bölge umumiyetle sağlam yapılı insan yetiştirdiği için, bu tansiyonu yeneceğinize eminim. Yaşınızı bilmiyorum amma, torunlarınızdan bahsettiğinize göre 50 dolayında olmanız icap eder. Bu yaş henüz yıpranma yaşı değildir. Bu ukalâlıklarımı mazur görün. Her dostun, her ülküdaşın kederi beni de kedere boğduğu için söylüyorum.

Ötüken'in Mart sayısını Nejdet'e tahsis ettik. O yüzden geç kaldı. Mart sonunda çıkacak. Onun yokluğunu Ötüken dolayısı ile de hissedeceğiz.

Size tekrar geçmiş olsun der, sıhhat haberlerinizi beklerim.

Derin hürmetlerimi gönderirim.

Tanrı sizi korusun.

Atsız

12 Mayıs 1975

Muhterem Adile Ayda Hanım,

Ben de, aşağı yukarı, sizinkine benzer bir ruh hali içinde yaşıyorum. Milliyetçi hükûmet denen kalabalıktan ümidim yok. Yalnız, hiç olmazsa, komünist değil-ler, diyerek avunmağa çalışıyorum. Aralarında Erbakan bulundukça, bu hükûmetin de ummadık bir anda yıkılması hiç de imkânsız değil.

Siz acaba tekrar Üniversiteye dönemez misiniz? Muh-telif çevrelerdeki dostlarınız vasıtasıyla, yeniden ve tabîi bu sefer Profesör olarak avdetinizin kanunî bir şekli bu-lunamaz mı? Herhalde hariciyecilik daha yorucudur. Üni-versitede milliyetçi bir Profesörün bulunması ise, büyük bir kazançtır.

İsmail Cem'i savunmak için kalabalık bir Profesör, doçent, asistan güruhunun ortaya atıldığını gördükçe in-sanın bu dünyada Türk kalmadı mı, diyesi geliyor.

Ben, kuvvetim nisbetinde Türk Tarihi üzerinde çalış-ıyorum. Sizi dinliyorum: Eksiğine gediğine bakmadan bitirmeğe uğraşıyorum. Bunun millî bir hizmet olacağına inanıyorum.

Size sağlık ve huzur dileklerimle birlikte, derin say-gılarımı gönderirim.

Tanrı Türk'ü korusun.

Atsız

Çok muhterem Adile Ayda Hanım,

Milletin ve memleketin halini görüp, bedbinliğe kaptılmakta haklısınız. Ahlâkın sukutu, hayvanî bir kazanç hırsı, partilerin birbirini yemeleri, dış dünyanın bize karşı takındığı tavır ortaya korkunç bir manzara koyuyor. Fakat buna rağmen ümitler kaybolmuş değildir. Tarihimizde bundan daha müthiş devreleri atlatmış bir millet olarak, vartadan kurtulma yollarını bilmekte tecrübemiz var. Kıtlık ve hastalıkla insan ve hayvanların onda sekizinin öldüğü, Türklerin ölü hayvan ve insan kemiklerini dövüp un haline getirerek, kızgın demirle kavurup yediği, öylece yaşayıp kurtulduğu ve yine yükseldiği devirler geçirilmiştir. Yalnız Orta ve Batı Anadolu'nun 30-40 parçaya bölünüp boğuşulduğu zamanlar olmuştur. İkinci Mahmud çağında Rumeli, İstanbul ve Ege'de Rumların çoğalıp, bütün deniz ticaretini ellerine alarak zenginleştiği, buna karşılık Türklerin yoksulluktan bitkin hale gelip, donanmaya bile efrad bulunamadığı ve donanma personelinin dahi Rumlardan alındığı, Etniki Elefteriya Cemiyetinin aynı anda bu bölgelerde ihtilâl ve katliâm yaparak Bizanslı kurmağa karar verdiği ve devletin, bütün memurları ve Türkleri, silâhlı gezerek, her ihtimale karşı hazır bulunmağa çağırdığı günler olmuştur. Daha dün de, Türkiye'nin büyük bölümünün işgal edildiği, Çerkeslerin bile, Türkiye içinde, ayrı devlet kurmağa kalktığı bir devir atlatılmıştır.

Bütün bunlara rağmen, 3000 yıldır devletle yaşamaya alışmaktan doğan manevî bir kuvvetle Türk milleti bunları yenmiş, tehlikeleri yok edebilmiştir. Bugünkü buhran dahi atlatılacaktır. Diyarbakır hâdiseleri bir Kürt ayaklanmasıdır. Talebe hareketleri komünist hazırlanmasıdır. Fakat bunların karşısında henüz susan bir yığın var ki, bir şahlanırsa, komünistini de, Kürdünü de bir anda yok etmeğe kadirdir. Şu var ki, bu Oğuz taifesi başını taş a çarpmadan tehlikeyi kavrayamıyor. Fakat artık taş ona çarpmağa başlamış ve uyanma alâmetleri belirmiştir. Bu sebeple, madalyonun öteki yüzünü de düşünerek, karamsarlığı uzaklaştırınız. Kendi hayatımızın aksi gidişleri de bizi bedbinleştiriyor. Bir geçiş devresindeyiz. Bir makalenizde çok güzel bir cümleiniz vardı. Şu anda ancak mealini söyleyebileceğim: "Fertler gibi milletler de, çaresiz kaldıkları zaman maziyi hatırlar" gibi bir şeydi amma daha güzeldi.

Siz, bunu söyleyen türkçü aydın olarak, maziden gelen hızın sendelemeyi önleyeceğini düşünün ve müsterih olun.

Size, size lâayık bir vazifenin verilmeyişine hayret ediyorum. Belki de kadınların çarşafı kâfes arkasında oturmasını isteyen Erbakan zihniyeti buna engel olmuştur. Sağlık dileklerimi yollar, derin saygılarımı sunarım. Tanrı Türkü korusun.

Atsız

7 Ağustos 1975

Muhterem Adile Hanım,

Istanbul'da moralinizin düzelmesi ne güzel! Benim için moral düzeltici sebepler doğmuyor. En başta oturduğum apartımanın gaileleri. Bir takım iptidai, avam tabakasından insanlarla mesken ortaklığının acısını çekiyorum. Son müjdeli haber elektrik ve suyumuzun kesileceği haberi oldu. Sebep bazı ailelerin alım vergisini halâ yatırmamış olmaları. Onlara elektrik veya suyun kesilip kesilmemesinin farkı yok ki...

Memleketin durumu da ayrı bir üzücü mesele. Lider denenlere hiçbir güvenim yok. Yunan'ın yeni aldığı uçaklar Atina'dan Diyarbakır'a gidip dönecek güçte imiş. Bundan, Yunanlılarla yapılacak bir savaşın bize büyük zaiyata mal olacağı neticesi çıkar. Çünkü sade uçak değil, füze atar deniz birlikleri de alıyorlar. Bizim ise, yedek parçalarımız bile yeterli değil.

Bu şartlar altında "Türk tarihi"nin hangi hızla yürüdüğünü tahmin edersiniz.

Derin saygılarımla

Tanrı Türkü korusun.

Atsız

5 Eylül 1975

Çok muhterem Adile Hanım,

Sizinle telefon konuşması yaptıktan sonra, vaktiye okuduğum bir hikâyeyi hatırladım : İnsanlığın tarihini öğrenmek için, ilmî bir heyet kuran genç bir hükümdar, otuz yıl sonra kendisine bir kaç cilt halinde takdim olunan özetleri de çok bularak, daha kısaltılmasını istemiş. Bir kaç yıl sonra insanlık tarihini tek cilt halinde ihtisar eden ve artık, arkadaşları ölmüş olduğu için, tek kişi kalan, ilmî heyetin son üyesi hükümdarın huzuruna çıkınca, onu ölüm döşeginde bularak şaşırmış. Hükümdar'ın: "Yazık! Bu kadar çalışmaya rağmen, demek insanlığın tarihini öğrenmeden öleceğim" demesi üzerine, yaşlı bilgin: "Üzülmeyin hükümdarım, ben size insanlığın tarihini kısaca anlatayım: İnsanlar doğdular, ızdırap çektiler ve öldüler" diyerek, beşer tarihinin bir kaç kelime-lik en kısa özetini yapmış.

Hayatın unutulmayan tarafı da yalnız ızdıraplar olduğuna göre, bu hikâyede bir hakikat payı olduğu muhakkaktır. Ben, Askerî Tıbbiyede iken, yukarı sınıflardan bir talebe : "Hayatın elem olduğu doğan çocuktaki hayat belirtisinin ağlamak oluşundan bellidir" demişti.

İnsanlar birer kap gibidir. Hayatın kederiyle dola dola, öyle bir an gelir ki, gülmek unutulur. Bereket versin, insan ızdıraba alışır da yaşamağa devam eder. Kızınızın "sürgüne" gitmesi, ülel'emir baylar için gayet basit bir hâdisedir. Fakat kızınız için ve sizin için bunun

manası çok başkadır. Hayattaki tek sıkıntı bu sürgünden ibaret kalsa, mesele kolaylaşırdı. Fakat bir çok küçük sıkıntılar birike birike büyük bir yekûn tutunca iş değişiyor. Size ve kızıma sabır dilemekten başka ilâç yok. Eğer kızınızın Millî Eğitim Bakanlığı içinde görev alabilecek durumu varsa ve kendisi isterse, lûtfen bana bildirin. Bir dostum var, ona yazarak, bir imkân araştırayım.

“Yolların sonu” hakkındaki, ülküdaşlıktan doğan, iltimaslı takdirlerinize teşekkür ederim. Bu takdir, sizin gibi salâhiyetli birisinden geldiği için, cidden memnun oldum. İki mektubunuza tek mektupla cevap vermemin sebebi bizim de başımızda mühim bir derdin bulunmasıdır : Apartımanımızdaki daire sahiplerinden bazıları emlâk alım vergisini şimdiye kadar yatırmadıkları için, tıpyekûn su ve elektriğimizi kesmeğe kalktılar. İstanbul’un diğer bazı bölgelerinde böyle bir durum karşısında yalnız vergi vermeyenlerin elektrik ve suyu kesildiği, doğrusu da bu olduğu halde, bizde bu usulün tatbikine yanaşmadılar. Belki iki haftadır bu işle uğraşıyoruz. Zavalı Reşide Sancar bu haliyle yorulup bitkin bir hale gelinceye kadar resmî dairelerde uğraşıyor, bazı dostlarımız da bize yardım ediyor. Bana da, bu hengâmede, telefon santral memurluğu vazifesi kalıyor. Telefonum olduğu için, telefonla yapılacak işler bana düşüyor ve bazen uzun süre gelecek bir cevabı telefon başında, nöbetçi gibi bekliyorum.

Hele suyun kesilmesindeki faciaya kimsenin aldıracağı yok. Herkes keyfinde, seyrinde, seyranında... Ben hapisanelerde türlü sıkıntılar arasında, bilhassa su sıkıntısı çekmiş, cezaen nefer olarak yaptığım askerlik hayatımda, sabun olmadığı için, toprakla yıkanmış, karavanalardan yemek yemiş bir insanım amma, artık 71 yaşında ve kitap yazmanın huzurunu ararken, bunlar ağır geliyor.

Kendi kendimin doktoru olmağa çalışarak, ki herkes için az çok doğrudur, sıhhatimi korumağa uğraşıyorum. Sizin de sıhhatte olmanızı yürekten arzu ettiğim için, Isoptin almanızı rica etmiştim, yine de ediyorum. Emin olun, hiç bir fena yan tesiri yok. Bazı ilâçlar, bilhassa sülfamitler, bazı bünyelerde allerji yapar amma, Isoptin onlardan değil. Her gün, üç defa, bazen de iki defa alarak, kalbinizi hastalıklardan koruyabilirsiniz. Uykunuz da mühim. En iyi teskin edici ilâç Serepaks'tır. Baş ağrısı yapmaz.

Vaktiyle, Dr. Mazhar Osman, bir yaşındaki uykusuz ve asabî oğlum Buğra'ya bile aylarca kullandığımız müsekkinler vermişti.

Bahsettiğim gaile dolayısı ile, cevapta gecikmemi bağışlayın. Bazen, hiç bir şey yapmadığım halde, herhangi bir iş için vakit bulamıyorum. İşte asıl ömür törpüsü günler bunlar oluyor. Yoksa, dört başı mamur olduktan sonra, çalışmamak, ancak bazı Profesörlerle mebzûlara has bir karakterdir.

Derin saygılarımı ve sağlık dileklerimi bildirerek vırtireyim.

Tanrı Türkü korusun. Siz de, hâlis bir Türk olduğunuz için, sizi de korusun.

Atsız

2 Ekim 1975

Muhterem Adile Ayda Hanım,

Bundan önceki mektubumda, size anlattığım hikâyeye itirazınızı anlıyorum: Hayat sadece ızdıraptan ibaret değildir. Güzel anları ve onların unutulmaz hâtıraları da vardır. Vardır amma, insan beyninde iz bırakanlar asıl birincilerdir. Güzel zamanlar hem azdır, hem de, nedense, daha çabuk unutulurlar. Herhalde insanların sevince susamış olmalarının neticesi...

Türk Tarihine çalışırken, bir müddet Ankara'da Sinoloji profesörlüğü yapmış olan kadın bilgin Von Gabain'in Gök Türkler hakkındaki bir yazısında yer alan bir kaç hüküm dikkatimi çekti: Acının insan benliğindeki asıl duyguları kamçılıyıp yükselttiğini yazıyordu. Yani, bir bakıma Göktürkler'in büyük devlet kurmalarındaki sırrın, başlangıçta çektikleri büyük acılarda olduğunu belirtiyordu. Edebiyatta da, büyük acıların bazen büyük eserlere ana olduğunun en güzel örneği Abdülhak Hâmid'in Makberi değil mi?

Bununla beraber, hayatın yaşanmağa değer olduğu hakkındaki fikrinizi kabul ediyorum. Şimdi beş yaşında olan manevî torunumun⁽¹⁾ geçen yıl bir gün, bana gelişlerinde, "Dedeciğim, seni özlemeğe geldim" diyerek, çocuk zekâsı ve muhakemesiyle söylediği sözleri işitmek bile bir ömrün ızdıraplarına değer.

(1) Atsız, dede olma çağına gelince, bir küçük çocuğu manevî torun edinmiş. Bu, 25 Eylül 1968 tarihli mektubunda bahsettiği manevî kızının çocuğu olacak.

Hele hayatta, manasız ve bayağı su ve elektrik meseleleri olmasa, telefon bekçiliği olmasa, hayat, kabuğu ile de yense⁽²⁾ yine lezzetli olan bir portakala benzeyecek amma, suyu çekilmiş bir portakal, kabuğu ile yemek gibi, bazı insanlara nasip olan tuhaf tesadüfler hoş olmasa gerek.

Amerika'ya muhtacız. Fakat ona asla güvenilmez. Vaktiyle Çan-kay-şek'i bıraktığı, dün Vietnam'ı bıraktığı gibi, Türkiye'yi de bir anda feda etmesi işten değildir. Şu katolik Kennedy, Küba'daki Rus füzelerinin tehdidinden kurtulmak için, Türkiye'deki Jüpiter füzelerini çekmedi miydi? Ford'un da Ruslarla yaptığı yumuşamağa dönük konuşmalarda, bizi feda etmeyeceği ne malûm? Zaten ittifakımızın en civcivli zamanında bile, Türkiye'nin "esnek savunma"sı diye önce Rus işgaline razı olup, sonra kurtarmak, böylece Amerika'nın tam uydusu olacak bir memleket yaratmak fikirleri yokmuydu?

Türkiye için tek çare, zaman kazanarak, Rusya ile tek başına savaşacak hale gelmektir. Lehimize şartlar var: Rusyada iç çöküntü başladı. Türklerde büyük bir uyanma ve kalkınma var. Çin tehlikesi var.

Bunun hazırlığına on yıl önce başlansaydı bugün ilk uçaklarımızı çıkarmış olacaktık. Yere batası Partilerin bayağı mücadelesi yüzünden, ciddî çıkarlarımız ihmal olunup gitti. İlk günü 6 Parti liderinin radyo konuşmalarını dinledim de hepsine olan nefretim katmerlendi.

Böyle satırlarla başını ağrıtmayayım. Bu mektup, her halde, elinize bayram günlerinde geçmiş olacak. Bu

(2) Ben mektubumda, Fransızlarda şu atasözü bulunduğunu yazmıştım: "Hayat, kabuğu ile birlikte yenen bir portakaldır". Yani, tatlı tarafları da var, acı tarafları da.

vesileyle Bayramınızı da kutlar, derin saygılarımı sunarım..

Atsız

13 Ekim 1975

Muhterem Adile Ayda Hanım,

Güzel süslemeli Bayram tebrikinizi bugün aldım. Teşekkür eder, ben de sizin bayramınızı, geç olmakla beraber, tebrik eder ve sağlıklar dilerim.

Bermutat bu bayram da bana külfetten başka bir şey getirmedi. Ötüken'i yöneten iki genç de, çok meşgul oldukları için, henüz Eylül sayımız bile çıkmadı.

Seçim maskaralığı da, çok şükür, bitti. 24 veya 27 Sentaör çıkaracağını iddia eden Yobazlar Partisi bir veya iki Senatör çıkarabildi. CHP çoğunluk sağlayamadı. AP öteki Partileri tamamen yutamadı. MHP üç senatörlük ve bir mebusluk ile hava alabildi. Şimdi, yine hepsi, kazandıkları zaferden bahsedecekler.

Bereket versin, Bayramın son günü, 5 yaşındaki torunum geldi de bir az neşelendim. Radyoda işittiği bir şarkıyı söylüyordu. İçinde aşk kelimesi geçti. "Aşk nedir?" diye sordum. Hiç düşünmeden "çiçek" diye cevap verdi. Kumbarasında biriken paralarla yarış arabası alacakmış. "Onunla uçaktan hızlı gidebilirmiyim?" diye sordu. "Hayır" dedim. "Uçağı kim geçer?" dedi. "Füze" dedim. Bir müddet düşündükten sonra: "Füze Allah'ı da geçer mi?" diye sormaz mı? Eskiden hep "Tanrı" diyordu. Galiba MSP ye intisap etti: Ism-i azâm-ı telâf-fuz ediyor. Bir de, çok konuştuğu için, "Anadolucu" olacağından endişe ediyorum. Bilmem, hiç dikkat etmiş miydiniz? Anadolucular çok konuşkan oluyor.

*Bayram sırasında ben de fazla gevezelik ederek,
Anadolu'culara benzemeyeyim.*

†

Derin saygılarımı sunarım.

Tanrı Türkü korusun.

Atsız

Muhterem Adile Ayda Hanım,

25 Ekim'de Ankara'ya gideceğinizi bildiren mektubunuzu dün aldım. Hastalığınız için geçmiş olsun, derim. Hava bakımından kritik bir ay. Şu İstanbul'a âşık olan Nedim ve Yahya Kemal'e şaşıyorum. Herhalde ikisi de zahmet çekmeden yaşadıkları için, bu sevgiye kapılmışlar.

Benim odamda termometre 16 dereceyi gösteriyor. Fakat ben, iyice giyimli olduğum halde üşüyorum. Semtin bütün apartımanlarında kaloriferler yandığı halde, bizimkinde ses yok. Düzensizlik devam ediyor. Nüfus sayım memuru 18 daireli apartımanın sayımını tam üç saatte yaptı. Sebebi: Soruların cevaplarını vermekten âciz yaratıklar. Nüfusun 40 milyon olduğu söyleniyor amma, beş on bin kişinin dışındakileri nüfustan saymak doğru olurmu, bilmem.

İki elçimizin öldürülmesi bana çok fena tesir etti. Soğukkanlıyım amma, bundan heyecanlandım. Başını demir yoluna koyup da uyuyan 15 yaşındaki çocuk da yalnız bizden çıkar. Avrupadan arabayla dönen Türk işçilerinin nasıl bir felâket olduğunu transit ülkelerinin polisi açıkça ilân eder. Her yıl, yüzme bilmediği için, açılıp boğulan insanlar da bizim özelliğimizdir. Başbakanı yumruklayan adam, oraya kadar sokulur da, kimse farkına varmaz. Böyle olunca da, tabii elçilerimizin korunması Tanrıya kalmıştır. O da bizimde meşgul olmadığı için, elçilerin hayatı tehlikededir. Sizin, şu anda, bir

yerde elçi olmayışınız için büyük sevinç ve memnunluk duydum.

Millî Eğitim Bakanlığı, söylendiğine göre, milliyetçilerin en çok doluştuğu bir yer. Fakat tepeden inme emirlerle bazı komünistlerin de tayinleri yapılıyor. Bunu AP li Kürt mebusları yaptırıyor ve kendi soydaşlarını mühimce yerlere tayin ettiriyor. İsteği yapılmazsa, Partiden çekilmek tehdidi hazır. Çoban Sülü de bunlara razı oluyor. Bu yüzden Müsteşar muavinlerinden Veli Soysaldı istifa ederek, emekliye ayrıldı. Halbuki o gayet cesur ve zeki, tayinlerde pervasız bir insandı. Gerçekleri de, herkesin içinde, bağıra bağıra söylüyordu. Yazık oldu.

Sizinle memleket ahvalini konuşmak isterdim amma o kadar çok mesele var ki! Hem de bunları konuşmak insanı karamsarlığa götürebilir. Yalnız öğrenci ve işçi hareketlerine bakmak kâfi.

Siz hariciyeci olduğunuz için, memleket ahvalini benden iyi bilirsiniz. Görünüş iyi değil. Demirel, Erbakan ve Ecevit'e bakmak iyi olmadığını yeterince açıklar. Bir de Danıştay ve Anayasa Mahkemesi var ki, düşman başına...

Lütfen sağlığınıza dikkat edin. Ateşli bir hastalıktan sonra, böyle bir havada, 25 Ekim'de Ankara'ya gitmeniz ihtiyatsızca bir hareketti.

Derin hürmetlerimi yollarım.

Tanrı sizi korusun.

Atsız

Muhterem Adile Ayda Hanım,

Atatürk hakkındaki yazınızı ve mektubunuzu aldım. Teşekkür ederim. Ciddî meşgalesi olan insanların hastalıklarla uğraşması çok tatsız. Ankara'ya dönünce, hiç şüphesiz, sizi tedirgin eden şeyleri hatırladınız, yine beni sıkacak şeyler olacak diye düşündünüz, bunun neticesinde de tansiyonunuz yükseldi. Ümit ederim ki, yazdığınız gibi tcdricen intibak etmiş ve normale dönmüşsünüzdür.

Bu arada ben de sıkıntılı bir sekiz gün geçirdim. Bir doktor bende, kanserden şüphelenerek derhal profesörlere başvurmamı tavsiye etti. İlk hamlede "Yazık, Türk Tarihini bitiremeyecek, torunuma doyamayacağım" diye düşündüm. Sekiz gün Profesörlere taşınmak, çeşitli muayenelerden geçmek suretiyle, böyle bir şey olmadığı anlaşıldı.

Bundan başka, artık müzminleşen "Ötüken'in çıkmayışı konusunda da, müsbet bir adım atılarak, Eylül sayısı çıktı. Epey ferahladım. Eylül sayısını dün size postalamıştım.

Bugünkü gençlere koyduğunuz teşhis çok isabetli: Solcuları tamamen ahlâksız. Ben de ilâve edeyim: Alçak ve erzel. Milliyetçileri de görgüsüz, sözünde durmaz, vaktinde gelmez. Ben de ilâve edeyim: Borcuna sadık değildir.

Tabî, bütün bunlar son kırk yılda atılan tohumların neticesi. Maarif Şuraları, ilericilik, ilimcilik ve saire

tekerlemeleriyle adım adım komünizmi, şekilsizliği, kosmopolitliği yayacak kararlar verdi. Hatırlarsınız: Lise-lerde çocuklara daha doğru dürüst türkçe öğretilmez-ken, beşerî kültür teranesiyle bir aralık Lâtince dersleri kondu. İsmet İnönü de Batı klâsikleri türkçeye çevrilirse, Türkiye'nin kalkınacağına inanarak, Hasan Âli'yi, 8 yıl, Millî Eğitimin başında tuttu.

Yeni hükümet sözde milliyetçi. Komünistleri temiz-lemek, yerlerine milliyetçileri getirmek bakımından da epey müsbet icraat yaptı amma, işte hepsi o kadar. Po-lis kadrolarındaki solcular ve Kürtler Milliyetçi öğren-cilere karşı bildikleri gibi hareket ediyorlar. İçişleri Ba-kanı yalnız tamimler gönderiyor. Fakat o tamimlerin tatbik edilip edilmediğini kontrol etmiyor, kontrol et-meği aklına getirmiyor.

Benim "Türk Tarihinde meseleler" adlı küçük kitâ-bımın ikinci basımını bir kaç gün önce göndermiştim. Bu basımda yeni makaleler var, amma Endeksini yapamadık.

Derin hürmetlerim ve sağlık dileklerimle son vere-yim.

Tanrı Türkü korusun.

Atsız

S O N

Ölümünden sonra

Atsız, kendisine kanser teşhisi koyan aceleci ve düşüncesiz doktor yüzünden, ecelinden evvel ölmüştü. Sekiz gün boyunca duyulan endişeye, eziyetli muayenelere, bir kaç vasıta değiştirip gidip gelmelere, bütün bu yorgunluklara Atsız'ın zayıf kalbi dayanamamıştı.

Vefatını öğrendiğimin ertesi günü Ankara'dan Bostancıya telefon ettim. Oğlu Buğra çıktı, iki gün sonra annesinin Almanya'dan geleceğini söyledi. İki gün sonra tekrar telefon ettim ve Bedriye Hanımla konuştum. Türk Tarihinin bulunup bulunmadığını sordum.

— Böyle bir şey elimize geçmedi, dedi.

Ayrıca, mektuplarım bulunursa, bana gönderilmesini rica ederek, adresimi verdim. Onlar da gelmedi.

• Türk Tarihinin yok olduğuna inanamıyordum. Çünkü bir değil, üç ayrı Türk Tarihi olduğunu biliyordum. Şair, romancı, düşünür, ülkücü Atsız bütün eserlerinden çok bu eserine değer vermiyor mu idi?

Şimdi artık aradan yıllar geçti. Türk Tarihi bulunmuş olsa idi, şüphesiz Atsız'ın dostları tarafından bastırılmış olurdu. Kayboluşundaki esrar ne zaman çözülecek? Bu, felâket niteliği taşıyan bir kayıptır.

Ancak düşünüyorum ki, Nihal Atsız Türk Tarihini yazmaktan daha önemli bir şey yapmış, Türklük uğrunda yaşadığı çileli hayatı ve Türk düşmanlarına karşı mücadelesi ile, Türk ve Türklük Tarihine koskoca bir yeni fasıl eklemiş ve bir Türkçülük sembolü, Türkçülük âbidesi halinde, gerçek ve üstün milliyetçi insan tipini gelecek nesillere sunmuştur.

Atsız'ın Eserleri

- Çanakkale'ye yürüyüş (1933)**
Edirneli Nazmî'nin eseri ve bu eserin Türk dili ve kültür bakımından ehemmiyeti (1934)
Komünist Don Kişot, Proleter-Burjuva Nâzım Hikmetof Yoldaş'a (1935)
Türk Tarihi üzerinde Toplamalar (1935)
Dokuz boy Türkler ve Osmanlı Sultanları Tarihi (1939)
Türk Edebiyatı Tarihi (2. bas. 1943)
Müneccimbaşı Şeyh Ahmed Dede Efendi (1940)
İçimizdeki Şeytanlar (1940)
En Sinsi Tehlike (1944)
Behçetü't-tevarih (1949)
Ahmedî'nin Dâsitân ve Tevarih-i Mülûk-i Âl-i Osman'ı (1949); 930. Yıldönümü (2. bas. 1955)
Osmanlı Tarihine ait Takvimler (1961)
Osman'ın Tevarih-i Cedid-i Mir'at-ı Cihan'ı (1961)
Yolların sonu (şiirler, 3. bas. 1963)
Birgili Mehmed Efendi ve Bibliyografyası (1966)
Türk Ülküsü (2. bas. 1966)
Türk Tarihinde Mes'eleler (1966)
Ebüssuud ve Bibliyografyası (1967)
Âli ve Bibliyografyası (1968)
Deli Kurt (roman, 2. bas. 1968)
Bozkurtlar Diriliyor (roman, 7. bas. 1969)
Bozkurtların Ölümü (roman, 7. bas. 1970)
Âşıkpaşaoğlu Tarihi (1970)
Evliya Çelebi Seyahatnamesinden Seçmeler, (1970)
Bozkurtlar (1971)

(Türk Ansiklopedisi)

Eserlerinin değeriendirilmesi

Atsız'ın en önemli edebî eseri şüphesiz, sonradan ölenlerle dirilenler birleştirilerek yayınlanmış olan "Bozkurtlar" romanıdır. Öyle düşünüyorum ki, bu eser için "tarihî roman" deyimini yetersizdir. Bu, nesirle yazılmış bir modern destandır. Burada Atsız'ın bir yandan tarihçiliği, bir yandan dava adamlığı ilhamını beslemiş, sanatına yardımcı olmuştur. Onun "Deli Kurt" adlı tarihî romanında ise, Dede Korkut masallarındaki havayı bula bilmekteyiz. Bu, küçümsenecek bir başarı değildir.

Atsız'ın epik romanlarının yanında, bir de lirik romanı vardır: "Ruh adam". Bu romanın, büyük ölçüde otobiyografik olduğu göze çarpmaktadır. Yazarın, öğrencilik yıllarında, millî heyecan yüzünden gösterdiği bir tepki neticesinde, Askerî Tıbbiye'den kovulması, daha sonra, yine aşırı milliyetçi davranışları sebebiyle, öğretmenlikten atılması ve kendisini ikinci evliliğe sürükleyen duygu fırtınası gibi olayların izlerini romanda görmek mümkündür. Psikoloji bilimi açısından, bu eser tipik

“kendi kendini cezalandırma” (self-punishment) örneğidir. Çünkü yazar, eserinde kendi kişiliğini karikatürleştirerek, olduğundan daha çekilmez bir insan halinde sergilemiş, ilk eşini ise malâike olarak göstermiştir. Romanın evli kahramanı, değil eşine ihanette bulunma, bir başka kadına itiraf safhasına bile gelmemiş bir tutulmadan dolayı korkunç vicdan azapları çekmekte, karısından başka bir kadına hayranlıkla bakmış olmak suçundan rüyasında yargılanmaktadır.

Atsız'ın şairliğine gelince, onun en çok tanınan ve bilinen şiirleri “Türklerin türküsü”, “Türkçülük Bayrağı” gibi hamasî şiirleridir. Halbuki lirik şiirleri, yani şahsî duygularını, mutluluklarını ve acılarını dile getiren şiirleri daha az kuvvetli değildir. Misal olarak “O gece” şiirinin bir iki mısraını ele alalım:

O gece o kadar güzeldi mehtap,
Gönülden fışkıran nağmeler gibi.
Ruhumu yıkayan bir seldi mehtap,
En tatlı ilk ve son buseler gibi...

Bu mısralar, sadece kelimelerin ustaca dizilişinden, bir sanat oyunundan ibaret değildir. Her mısraın arkasında dalga dalga sıcak duygular vardır.

Bununla beraber, Atsız, hafif, zarif, oynak, kıvrak mısraları da sıralamasını bilir :

Pınar başına geldi,
Bir elinde güğümü:
Çattı yay kaşlarını,
Görünce güldüğümü.

Bağlamıştı gönlümü
Saçlarının düğümü.
Bilmiyorum, bu örgü
Acaba bir büğü mü?

Nihal Atsız'ın sanatçılığı yanında, bir de düşünür-lüğü vardır. O düşünürlüğü metafizik konular üzerinde değil, Ziya Gökalp gibi, Peyami Safa gibi, Türk'ün geç-mişi ve geleceği ile ilgili millî konular üzerinde harca-mıştır. Çünkü dünyada "Tarih felsefesi" diye bir şey vardır ki, bizim tarihçilerimizde en kıt olan unsurdur. Tarihçilerimiz analitik bilgilerden sentetik görüşlere yük-selememektedirler. Ayrıca, Hegel, Fichte gibi Alman ta-rihini düşünce süzgecinden geçirip yorumlamış filozoflar ayarında düşünürler bizde yetişmemiştir. Atsız'ın milleti-mize sayısız hizmetlerinden biri, Türk Tarihinin felse-fesini yapma denemelerinde bulunmuş olmasıdır. Türk tarihini meselelerinin hepsine cevap bulamamışsa da, "Türk tarihinde meseleler" adlı eserinde, bunları ortaya koyarak, tarihçilerimizi düşünmeğe davet etmiştir.

Atsız fikirlerinde ve eserlerinde şüphesiz Ziya Gö-kalp'in etkisinde kalmıştır. Bilindiği gibi, Türk Birliğini, "Millet" adlı şiirinde, aşağıdaki mısralarla, en veciz şe-kilde ilân eden Ziya Gökalp olmuştur :

Deme bana : "Oğuz, Kayı, Osmanlı..."
Türk'üm, bu ad her unvadan üstündür.
Yoktur Özbek, Nogay, Kırgız, Kazanlı.
Türk milleti bir bölünmez bütündür.

Atsız'ın getirdiği yenilik Ziya Gökalp tarafından coğrafî ve etnik bir anlam verilerek ortaya atılmış pren-sibi tarihe uygulamış olmasıdır. Atsız'a göre, Türkler tarihte bir çok Devlet kurmuş değillerdir. Ezelden beri var olan tek bir Türk Devleti vardır. Bu devlet tarihte zaman zaman ad, yer ve sülale değiştirmiştir, bazen kol-lara ayrılmıştır. Fakat ezelî ve ebedî Türk Devleti hep aynıdır. Bugün bu görüş, bir çok Türk Tarihi uzmanla-rımız tarafından kabul edilmiştir.

Atsız'ın eserleri arasında, çıkarmış olduğu dergileri de zikretmek lâzımdır: Atsız Mecmua, Orhun, Orkun, Ötüken. Atsız'da, önemli saydığı, önemli bildiğı ve hepsi de Türklüğü ilgilendiren fikirlerini ifade etmek, yayınlamak bir ihtiyaçtı. Başkasının dergisinde yazarak, dergi sahibinin keyfine tabi olmağı gururuna yediremiyordu. Onun içindir ki, hayatının her döneminde, kıt imkânlarla da olsa, dergi çıkarmağa çalışmıştır. Bu dergilerde, kitaplarına alınmamış nice yazı vardır ki, bazıları kehanet, bazıları vasiyettir.

(Kısmen Adile Ayda'nın "Böyle idiler yaşarken" adlı eserinden)

Atsız' ın pişmanlığı

İçimdeki ikiliği dışa vurmak ve bir suçluluk duygusundan kurtulmak ihtiyacının şiddetli etkisi ile, aşağıdaki satırları karalıyorum.

Bu kitabın başındaki, “Böyle idiler yaşarken” adlı kitabımdan aktarılma “Atsız ile nasıl tanıştım?” faslında, onu Süleymaniye kütüphanesinde ziyaret ettiğimde, babam Sadri Maksudi Arsal'ın adı geçince, nasıl çarpılmış gibi olduğunu ve dakikalarca etrafından habersiz, garip bir ruh haleti içine daldığını anlatmışım.

Aynı sahifelerde, bir telefon konuşmasında, gençliğinde pek hayran olduğu bir Tarih Profesörünün “Hâtıralar”ını okuduktan sonra, o Hâtıraların sahibinin nasıl gözünden düştüğünü beni şaşırtan ısrarla anlattığını belirtmişim.

Bunlar Atsız'ın gençliğinde işlediği bir hata, içine düştüğü bir yanılgı sebebiyle duyduğu pişmanlığın alâmetleri idi.

Hangi hata, hangi yanlış? Bunu Atsız öldükten sonra, dehşet içinde keşfedecektim: Atsız gençliğinde, söz konusu Tarih Profesörünün kışkırtmalarına uyarak, babam hakkında çok çirkin, çok yakışsız yazılar yayınlamıştı.

Ben ise, bunu yapan adamın dostluğunu kabul etmekle kalmayıp, ona, fikirlerine, yazılarına hayranlığımı defalarca ifade etmiştim.

Feci gerçeği keşfetmek bende bir çeşit bunalım yarattı, içime suçluluk duygusu yerleşti.

Suçlu isem, babamın aziz ruhundan, burada, alenen af diliyorum.

Ne yapayım ki, en geniş, en gerçek manada bir Türkçü olan babamın anladığı şekilde milliyetçiliği Atsız'da bulmuştum.

Hem milliyetçilik görüşü konusunda Sadri Maksudi'nin adı ile Atsız'ın adını birleştirenler de vardır⁽¹⁾.

... Öyle anlaşıyor ki, yukarıda söz konusu edilen Tarih Profesörü, Rusya'daki politik hayatı sırasında, Sadri Maksudi'yi çok, amma çok kıskanmıştır. Esasen, Sadri Maksudi, başarıları sebebiyle, hep kıskançlık uyararak düşman kazanmıştır.

Genç ve saf Atsız'ı Sadri Maksudi aleyhinde yazı yazmağa teşvik eden, zorlayan zâtın ona kaynaklar da temin etmiş olduğu görülmektedir. Bu kaynaklar Sadri Maksudi'nin Rusya'daki solcu düşmanları tarafından yazılmış paçavralardır. Bu paçavraları Atsız'ın eline o Ta-

(1) "Türk'e Çağrı" dergisinin Ocak 1980 sayısının 11. sahifesinde, Süleyman Delikurt'un kaleminden şu cümleyi okuyoruz : "Sadri Maksudi Arsal gibi, Nihal Atsız Beğ de, sentezci olarak, (bu konudaki) fikrini açık olarak ortaya koymaktadır".

rih Profesörü vermese idi, Atsız onları nereden bilecek, nereden bulacaktı?

Sadri Maksudi aleyhindeki o çirkin yazıları Atsız'ın yazmadığı, fakat imzaladığı bile akla gelmektedir.

Ben söz konusu yazıları Atsız bu dünyayı terket-
tne sonra gördüm ve okudum. Onları, Atsız hayatta iken
görmüş ve okumuş olsa idim, yazışma şeklindeki büyük
dostluğumuza gölge düşermi idi?

Babama çok bağlı, ona çok hayran bir insan oldu-
ğum için, belki... Belki değil, her halde...

Bir yandan da Atsız ... Evet, talihin garip cilve-
sine bakın ki, 1932'de ve 1934'de yerin dibine batırdığı
adamın kızı için, onun sağlığı için, Atsız, kırk yıl sonra,
Tanrı'ya dua edecekti.

Babam Sadri Maksudi o kadar asîl ruhlu, o kadar
tarafsız, o kadar anlayışlı ve Türklüğün kutsallığı ya-
nında kendi kişiliğini hiçe sayan bir insandı ki, burada
ona, ruhuna yönelttiğim af isteğimi kabul edeceğinden
eminim : Atsız'ın Türklüğe hizmetlerinden dolayı, onun
Türklük için çektiği çileden dolayı...

Dilerim, babam öteki dünyada, Atsız'ı bir yaramaz
çocuğu paylar gibi, iyice payladıktan sonra, affettiğini
bildirerek, onu alnından öpsün.

Adile Ayda

Adile Ayda'nın Hayat hikâyesi

Adile Ayda Kazan Türklerindendir. 1913 de Kazan'da doğmuştur. Hayatı üç ayrı ülkede geçen babası, Rusya'da 1917 ihtilâlinde sonra kurulmuş Muhtar İdil-Ural (İç Rusya ve Sibirya) Türk Devletinin Başkanı, Fransa'da Sorbon Üniversitesi Profesörü, Türkiye'de ise, Ankara Hukuk Fakültesinde ve İstanbul Üniversitesinde Profesör ve 12 yıl Milletvekili olmuş olan Hukuk ve Tarih Bilgini Sacri Maksudi Arsal'dır.

Adile Ayda'nın annesi, Ural dağlarında altın madenleri sahibi olup, servetini millet işlerine harcayan, "Vakit" gazetesinin ve "Şura" dergisinin kurucusu milyarder Şakir Rami'nin kızı Kâmile Hanımdır.

Adile Ayda ilk öğrenimini Berlin ve Paris'te, lise öğrenimini İstanbul'daki "Notre Dame de Sion" Fransız lisesinde yapmıştır. Ankara Hukuk Fakültesinden, Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesinden ve Sorbon Üniversitesi Fransız Medeniyeti Bölümünden mezundur.

1932 de, Fatin Rüştü Zorlu ile birlikte Dışişleri Giriş imtihanını kazanarak, sadece Türkiye'de değil, bütün Dünyada meslekten ilk kadın diplomat olmuştur⁽¹⁾. İsmet Paşa tarafından, kadın diplomatların dış ülkelere tayin edilemeyecekleri hakkında çıkarılan yönetmelik üzerine, Adile Ayda, 1934 de Dışişlerinden istifa ederek, sırası ile Ankara Konservatuarında, Maarif Cemiyeti Kollejinde ve Ankara Kız Lisesinde Fransızca öğretmenliği yapmıştır. 1941 de, Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Fransız Dili ve Edebiyatı Bölümünden mezun olduktan sonra, aynı yıl, Fransız Dili ve Edebiyatı Bölümünde asistan ve 1943 de Doçent olmuştur.

Evlenmesi sebebiyle İstanbul Edebiyat Fakültesine naklini istemeğe mecbur olan Adile Ayda, 1943 ile 1957 arasında, hakkı verilmeyerek, doçentlikte bırakılmıştır.

1947 den sonra, on yıl boyunca, Cumhuriyet gazetesinde yayınladığı Edebiyat eleştirileri ile memleket içinde tanınan Adile

(1) Adile Ayda'dan önce kadın diplomat olarak, Rusya'nın Stokholm'e Elçi tayin etmiş olduğu, meslekten olmayan, Madam Kollantay vardır.

Ayda'nın 1955 de, fransızca olarak yayınladığı "Mallarmé'nin iç dramı" adlı eseri Fransa, İsviçre, Belçika basınlarında büyük yankılar uyandırmış ve "Bu eser Türkiye için şereftir" gibi övgülere sebep olmuştur. Buna rağmen, 14 yıldan beri doçentlikte beklediği halde, 1957 yılında, 5 yıllık bir doçentin kendisine tercih edilerek, Profesör ve Bölüm Başkanı seçilmesi üzerine, Adile Ayda Üniversiteden istifa etmiş ve kadın diplomatlar için "Dış ülkelere tayin edilemezler" kaydını kaldırmış olan Dışişlerine dönmüştür.

1958 de Birleşmiş Milletler Genel Kuruluna delege, 1959 da Lahey ve 1961 de Belgrad Büyükelçilikleri Müsteşarı, 1963 de, Merkezde Kültür İşleri Genel Müdür Yardımcısı görevlerinde bulunan Adile Ayda Genel Müdür Vekilliği yaptığı 1966 yılında, İtalyan Devletinden Liyakat Nişanı almış ve 1967 de, Elçi pâyesi ile Roma'ya tayin edilmiştir.

1971 de, müddetini doldurup, Ankara'ya, Bakanlık Müşaviri olarak dönünce, Adile Ayda, ondört yıllık bir aradan sonra, yeniden yazı hayatına başlamış, "Tercüman" gazetesinde ve "Hisar" dergisinde çeşitli konularda ve özellikle sanat ve edebiyat üzerine yazılar yayınlamıştır.

1976 da, Adile Ayda, Büyükelçiliğe terfiini beklediği bir sırada, Cumhurbaşkanı Fahri Korutürk tarafından Kontenjan Senatörü seçilmiştir. Adile Ayda Dünya Kadınlar Konseyinin Türkiye Şubesinin kurucusudur (1959).

On yıl boyunca Cumhuriyet gazetesinde ve çeşitli dergilerde yayınladığı 200 e yakın yazıyı toplamağa ve kitap halinde yayınlamağa imkân ve fırsat bulamayan Adile Ayda, 1974 de "Etrüskler Türk mü idi?", 1979 da "Yahya Kemal'in fikir ve şiir dünyası", 1984 de "Böyle idiler yaşarken", 1985 de (fransızca olarak) "Etrüskler Türk idiler", 1987 de "Türklerin ilk ataları" adlı eserlerini yayınlamıştır.

el yazısı ile

25 Eylül 1968

Çok muhterem Adile Ayda Hanım,

Göndermek lûtfunda bulunduğunuz mektupla çok sevindirdiniz. Evde son kalan fert olan manevî kızım da birkaç gün sonra erlenip gideceği, büyük oğlum askerde olduğu, küçük oğlumla annesinin Almanya'dan dönmelerine en aşağı iki yıl bulunduğu için yalnızlığın garipliği içindeydim.

Eserim hakkındaki tevessüh ve fikrinize mütefekkirim. Siz tercüme edecek olduktan "güzel bir Fransızca ile" demenize esasen lüzum yoktu. İsteddiğiniz ve uygun gördüğünüz şekilde kısaltma ve değiştirmeler yapabilirsiniz.

Yeni ünvan ve râyenizle, sizi profesörlükten atı koyanlara ferkalâde güzel bir cevap verdiğiniz için de, kendi hesabıma, bahtıyarlık hissettim.

Tebrik ve derin hürmetlerimin kabulünü

istiraham ederim.

Atsız

**Adile Ayda'nın
kitaplarının satış yerleri**

Ankara'da :

Bilgi Kitabevi, Sakarya Caddesi, 8/A. Kızılay

Tarhan Kitabevi, Sakarya, 2/A. Kızılay

İstanbul'da :

Inkilâp ve Aka Kitabevi, Ankara Cad. 95, Sirkeci

Fiati : 3.000 TL.